

GÂNDIREA

LITERARĂ ARTISTICĂ SOCIALĂ

ANUL I. No. 18. 15 IANUARIE 1922

DEMIAN

PRIMĂVARĂ

CUPRINSUL:

Privești blestemată	Adrian Maniu	In noaptea Sfântului Andrei	C. Kiricuză
Masca adevărului	Gd.	Călătorii în țara poeziei	Ramiro Ortiz
Dintre cei răposați (Verlaine, Bolintineanu, Grigorescu)	A. Davila	Ioana	I. Vinea
Frig	G. Bacovia	Pe drumul Gloriei	Gib. I. Mihăescu
Un culegător de poezie populară	G. Bogdan-Duica	Cu prilejul morții lui Korolienko	Gh. Stegaru
Interioruri	Ion Sân-Giorgiu	Mișcarea literară (ZAMCLXE)	Ion Darie
Hârtia tipărită și efflorescența literară	Pamfil Șeicaru	Cronica dramatică	G. M.

Cărți și reviste. — Cronica mărunță. — Desemne de Demian, Ștefan Popescu, M. H. Georgescu și Victor Ion Popa.

BANCA AGRARĂ

SOCIETATE ANONIMĂ CLUJ
CALEA REGELE FERDINAND Nr. 36-38
(In casele proprii) * * * (Telefon Nr. 5-39 și 12-17)

CAPITAL SOCIAL LEI 50.000,000

(Banca împuternicită cu finanțarea reformei - agrare prin Decretul-Lege Nr. 4167 din 12 Septembrie 1919).

Execută tot felul de operațiuni de bancă

Primește depuneri spre fructificare } **cu 5% netto**
Primește depuneri în cont curent }
Cumpără și vinde monezi străine.
Finanțează întreprinderi agricole și industriale.
Emite scrisori fonciare.
Acoardă împrumuturi hipotecare cu anuități pe 10, 15, 25 ani.
Acoardă împrumuturi cambiale.
Acoardă împrumuturi pe gaj de efecte (lombard).
Acoardă împrumuturi pe mărfuri (varante).
Excontează cambii, efecte, cupoane, devize.
Secție specială pentru organizarea cooperativelor.
Secție specială pentru mașini agricole.
Secție specială pentru produse agricole.

Virimente directe de cont-curent cu toate băncile mari din țara și străinătate

BANCA CENTRALA

pentru Industrie și Comerț, Soc. Anon. — Sediul Central, Cluj.

Capital : Lei 50.000,000

Rezerve : Lei 16.000,000

Filiale: Existente : Arad, Alba-Iulia, Hațeg, Oradea-Mare, Sibiu și Turda. — In înființare : Timișoara.

Secția de Mărfuri:

309-6...6

Cumpără și vinde, exportează și importează tot felul de mărfuri atât în cont propriu cât și în comision. Afaceri a meta.

Secție specială pentru coloniale.
Primește mărfuri în depozitele proprii în gaj și în chirie.

Secția Industrială:

Crează industrii noi.
Acordă credite la întreprinderi industriale.

Face comerț cu articole tehnice.

Secția de Bancă:

Execută tot felul de operațiuni bancare în cele mai culante condițiuni.
Cecuri, Asignate, Virimente, Incasări, Împrumuturi pe gaj, Conturi curente.
Escompt de Cambii, Cupoane, Efecte, Devize etc.

Execută plăți pe toate piețele din țară și străinătate.
Ordine de plată telegrafice.
Cumpără și vinde tot felul de monede și valute.

Primește :

DEPUNERI SPRE FRUCTIFICARE

pe Libele și în Cont Curent, bonificând cele mai urcate interese.

REDACTIA
SI ADMINI-
STRATIA:

CALEA
REGELE
FERDINAND
No. 38
CLUJ

Gândirea

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

ANUL I
No. 18

15 IAN.
1922

EXEM-
PLARUL
2 LEI 50

APARE LA 1 SI LA 15 ALE FIECĂREI LUNI
REDACTORI: CEZAR PETRESCU SI D. I. CUCU

MASCA ADEVĂRULUI

În anul 1622 — pre când în țara românească se mai scriau hronici și se alcătuiau pravili — în Franța se născuse copilul ce mai târziu avea să lumineze țara și veacul său, alegându-și numele de Moliere. Azi civilizația întregii omeniri îl aniversează. An de an, viața lui e scormonită de cărturari din cenușa vremilor. Mândru la căutură cum îl înfățișează estampele vechi, împodobindu-i fruntea cu bucle mari și surâsul cu o mustață biruitoare; a fost cel ce de copil ucenic tapițer, privea de la galerie piese de teatru jucate de comedienți — despiciând cuvintele ce deslănțuesc scuturatul răsetelor, sau „jocul” ce silește o lacrimă ca un mărgăritor transparent, în sideful ochilor milostivi la povestiri înviate. Copilul a învățat carte și a rătăcit prin lume. Pe scena vieții, la lumina mucerilor de seu strălucind pentru veșnicie. Simpatizat de boierii și apoi de regele Francez — joacă și scrie piese de teatru pe comandă — unele scrise în cinci zile — altele în oinsprezece — toate însă trăitoare 300 de ani!

Anecdotele seci ale vieții sale biografice, nu se luminează de cât analizând viața gândurilor sale.

Leonardo da Vinci — alt nemuritor, facuse întâiul observația că mulți pictori își fac portretul lor în toate capetele ce zugrăvesc. Omul creiază după asemănarea interioară. Și fie care operă trăiește viața artistului. Într'un rău ar fi să vedem oglindirea cerului — în teatrul lui Moliere să îi căutăm sufletul său.

Contemporanul lui *Cyrano* călătorul prin lună și a lui *La Fon-*

PRIVELIȘTE BLESTEMATĂ.

Cerul în apă
stelele-și scapă.
Clopotul bate
ruga de sară,
iară și iară
noaptea se sbate
și mă'mpresoară.
Pomii nebuni
cresc în furtuni,
Cerul s'a'nchis.
Ultimul vis
calea-și coboară
dreaptă, ușoară
înspre abis.

ADRIAN MANIU.

*tain*e iubitorul dobitoacelor înțelepte — a scoborât între oameni — chiar atunci când a jucat în fața regelui Soare.

Fardul îi dă prilej să arate adevăruri. Masca pentru el nu e o lașitate, ci un curaj. Se luptă cu prostia vremilor fadă în baleturi grotești, aprigă în cenzură și dă une ori tiparului o parte din nesfârșita invenție pe care o urmasă și o trăise pe scenă.

Jocul lui e o judecată, nu numai a unei generații, ori a unei epoci, ci a omeniei. Masca expresiunilor, obrazului ascunde cu o îngrijire ce a rămas perfectă trei secole — acea taină ce subție și muschi, subție și strimbături nu e de cât o hârcă a morții.

Complimentele și glumele lui poartă succesul — lecțiile lui tragice înveselesc.

Cine nu a răs și nu råde și azi când vede «Avarul»? Și totuși ce grozavă tragedie echinul aprig pentru bani, care rămâne ca o boală. »Burghezul Gentilom» e și azi veșnicul arivist. »Femeile Savante» mulerile seci, în feminism sufragetic. Nenumărați «doctori fără voce» lecuiesc în ignoranță — și »mizanitropul» rămâne în splendoarea sufletească, neînțeleș și batjocorit. În carnavalul în care toți trăim înconștienți — geniul său puternic despoia răni — și pentru asta lumea l'a socotit »vesel».

Bolnav și trist, cel ce batjoco-

rise pe încornorați, se plânge într-o scrisoare de „ne iubire”.

După întâia reprezentare a Bolnavului închipuit, scrie unui prieten:

»Cât viața mi-a fost și durere și bucurie, m'am crezut fericit.

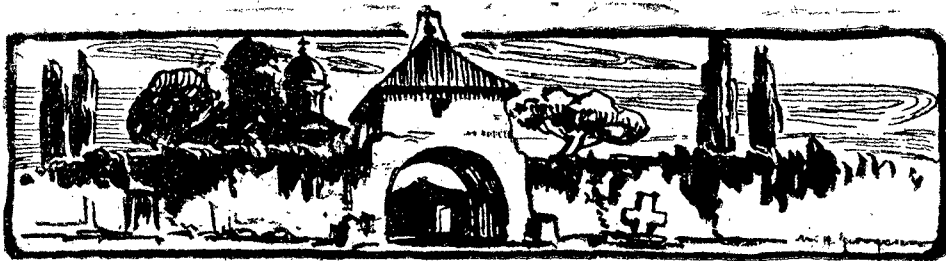
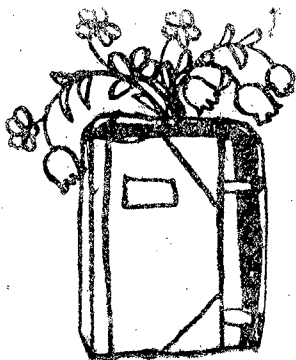
Azi sunt copleșit de durere fără să pot număra o clipă de fericire. Nu mai pot îndura chinuri și amărăciuni ce mă înțelesc neodhinit; totuși simt că sfârșesc».

Înțelegeți odată; comedia Bolnavului închipuit e cea mai îngrozitoare dramă! Bolnavul închipuit e un bolnav adevărat ale cărui suferinți nimeni nu le crede. Toate caraghioslăcurile sunt menite să stoarcă hohote de plâns. Dar piesa e ratată — ca tot ce a scris Moliere, fiindcă încă de la 21 de ani când intemeiază „Teatrul ilustru” și joacă în bâlciul din Rouen — «publicul nu vine la tragedii, ci la comedii» și închisoarea îi întărește lecția falimentului.

Veselele suferințe au fost luate drept glume 300 de ani și vor fi socotite ca atare și mai departe, cu toată scrisoarea celui neîubit, pentru care suferința ar fi suportabilă, însoțită măcar de o clipă de fericire.

Moartea lui, luminează la prea puțini fondul acestui om bun. Juca pentru ultima dată Bolnavul închipuit. Și în timp ce hohotul cald umplea sala, îi dădea răgaz să respire poate fiindcă scuipa în batistă sânge adevărat. Când s'a lăsat cortina — publicul a plecat acasă râzând; iar bolnavul închipuit tușind în întineric sânge din ce în ce mai mult — a murit.

Memorii descriu și înmormântarea. Cosciugul pentru care „s'a cerut” loc în cimitir. Torțele și făcliile și prapurile tapițeresc. Surâsul morții încă nu a desvelit taina pieselor sale. Nu înțelegeți viața din viața operilor sale? Nu credeți că în nemurirea sa, a rămas numai taina morții, care îl păstrează veșnic tânăr și taina amărăciunii care îl păstrează veșnic vesel? De zoruri e sufletești astupă orizontul! Gd.

DINTRE CEI RĂPOSAȚI.

Obicinuim să spunem adesea omului care evită legăturile de intimitate cu ceilalți oameni: un singuratec. E mai mult o formulă poetică decât o realitate. Al. Davilla minunatul autor al celei mai bune drame istorice „Vlaicu Vodă” e ceva mai mult decât un singuratec; este un om exilat în mijlocul tumultului vieții. Un atentat stupid, mult șgomot și apoi omul a intrat în umbra din ce în ce mai deasă a uitării rămânând doar a amintire. Am văzut odată un fluture mare de noapte cu aripile lui colorate în nuanțe de mister, sbătându-se într-o cutiuță unde îl fixase cu un ac mâna unui copil. Se sbătea cu îndârjire, cu toate puterile lui de viață care nu voiau să se dea învinse.

Nu știu de ce când l-am văzut pe Al. Davilla pironit de fotoliul lui cu jumătate din trupul paralizat, cu in-

teligența intactă, luptând să birue jumătatea trupului înghețată, mi-a venit în minte imaginea frumosului fluture de noapte sbătându-se în cutiuța unde-l fixase mâna copilului.

Am stat de vorbă cu Al. Davilla ceasuri întregi și am înțeles realitatea tragică a lui Prometheu. »Gândirea» va publica o serie de amintiri, — simple evocări fără pretenții — dar de o reală valoare documentară. În amintirile lui Al. Davilla, vor defila pe rând cunoștințele lui mai intime sau incidentale făcute. Unele mai puțin interesante, altele mai bogate în amănunte — aceste amintiri vor evoca tipuri trecute — Al. Davilla nu mai poate scrie el dictează și unele scăderi sunt îndeajuns de explicate prin acest simplu și tragic amănunt

P. Ș.

Aceste câteva linii să fie ca un fel de precuvântare la articolele mele.

Dintre cei răposați este, înainte de toate, o lucrare de bună credință. Vreau să vorbesc de oamnei pe cari i-am întâlnit în viață, celebri sau nu încă celebri, atât români cât și străini. Nu mă voi ocupa de personalitatea lor, ci de relațiunile trecătoare dintre ei și mine. Dacă încep azi cu Verlaine este, pentru că, de curând s'a inaugurat la Metz (Alsacia) statuia lui. În ordinea cronologică ar trebui să vorbesc întâi de Bolintineanu, de Grigorescu, Alexandri, V. A. Ureche, Carmen Sylva, M. Cogălniceanu, etc., etc. dar împrejurarile poate că vor fixa altfel ordinea în care voi vorbi de ei. Încă odată: Dintre cei răposați nu țintește alt merit decât să fie o lucrare de bună credință.

PAUL VERLAINE.

L'am cunoscut pe Verlaine acum vreo 43 de ani, la o berărie din Bd. Saint Michel (Paris), numită „La Source” pentru că o stâncă cu un isvor o despărțea în două, formând în partea din dosul stâncei o cameră rezervată câtorva consumatori, ziși prin antifrază *Les Hydropathes*. Inutil să mărturisesc că nici unul din acești consumatori nu beau apă, nici Jean Richepiu, nici Raoul Ponchon, nici Verlaine,

nici Coquelin Cadet, nici Andrie Gill nici Malla de Basilan, nici Haraucourt, nici eu, bine înțeles, simplu *potache* de la liceul Saint Louis, nici alții, toți mai vârstnici decât mine. Toți erau boabe de grâu incolțit, dar nici unul nu răsărise încă, afară de André Gill și Coquelin Cadet. Acesta din urmă ne aducea câteodată bilete pentru Teatrul Francez și persecuta cu glume grosolane pe subțirica Sarah Bernhardt. Verlaine era unul din obișnuiții cafenelei „La Source”; venia deși lua în fiecare seară câte 4—5 pahare de absint cu mult absint și foarte puțină apă. Discutând cu Ponchon el zicea că n'a găsit nici odată absint cu tărnia convenită: dacă îl bea gol era prea tare, iar dacă îi punea o picătură de apă absintul era prea slab. La Cafeneaua „La Source” pe un colț de masă, pe o bucățică de ziar, Verlaine a scris »*La buveuse d'absinthe*» Se înțelege că după ce băuse 4—5 absinte, Verlaine era cu mintea mai mult decât tulbure; atunci se agăța de mine și nu zicea: *Rentre moi, on n'osera pas me rosser devant toi*. El ocupa în Rue Champolion, în dosul cafenelei „La Source”, în tovărășie cu *la grosse Marie* (un fel de nămilă de vreo 40 de ani) un mic apartament de vreo 2—3 cămăruțe. După cererea lui, îl duceam în adevăr acasă, ajutându-i

să urce scările (lucru greu) și la *grosse Marie*, deschizându-ne, fugia furioasă, strigând: *Vlà le soulot!* Ce se petrecia pe urmă nu știu și nici nu vreau să știu. Dar a doua zi Verlaine îmi afirma că nu fusese bătut.

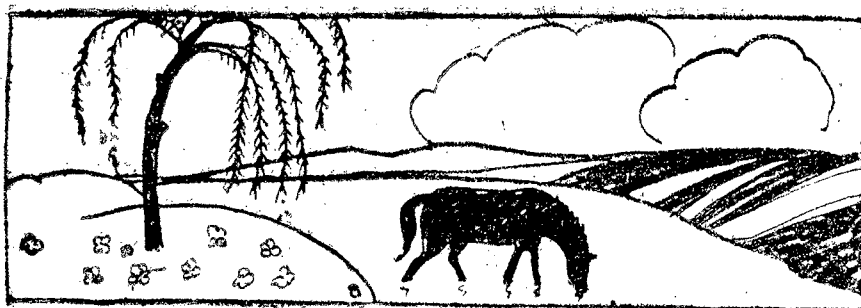
Tot pe un colț de masă al cafelei „La Source“ Verlaine a scris faimoasele versuri: „*Il pleure dans mon coeur, comme il pleut sur la ville.*“ Zic faimoasele, deși pe atunci nu numai că nu erau faimoase, dar nici apreciate de micul nostru cehnaclu, care vedea în Verlaine doar un bețiv. Să mărturisesc că eram singur de altă părere? Unul din comesenii noștri mă întrebă: Ce fel! Nu te desgustă? și avui lașitatea să răspund: Ba da! îngânând însă mai încet: Dar îl admir!

Mai târziu lumea întreagă l'a admirat. Verlaine n'a mai desgustat pe nimeni. Astăzi e vrednic de statui.

BOLINTINEANU.

Nu l'am văzut decât o singură dată în viața mea, câteva clipe. Iată cum. Bolintineanu fusese atins atunci, pe la 1869 sau 1870, mi se pare, de paralizie generală și bietul poet, fostul Ministru de Instrucție Publică al lui Cuza, n'avea pe nimeni ca să-l îngrijească. Tatăl meu, medic, efor al spitalelor civile și peste toate suflet între suflete, luă pe Bolintineanu, și-l instală la Pantelimon, proprietatea Eforiei, la soare și la aer, în chiar apartamentul Intendentului, îi alocă două infirmiere și un infirmier, care să n'abă altă grijă, decât ca toate să fie pe placul lui Bolintineanu. Pe vremea aceea, Mănăstirea Pantelimon, adăpostul surdo-mușilor, era cam goală de călugări, dar plină de copii surdo-muși. De la Șoseaua Mare, care ducia de la București încolo spre Jud. Ialomița, se făcea în fața Primăriei satului Pantelimon un drum foarte umblat, care cobora valea satului, apoi urca, șerpuiind dealul în vârful căruia era mănăstirea. Mai jos de mănăstire, cam pe la jumătatea dealului, se ridica un pavilion de lemn clădit de Vodă Cuza, unde căruțele poposiau înainte de a sui pieptul care ducia la clopotnița mănăstirii.

Intr'o zi (eram pe atunci, cum bănuieți, un poșdic mititel) tatăl-meu mă luă cu el în trăsură zicându-mi: „Hai la Pantelimon să vedem pe Bolintineanu“. Zis și făcut. Pentru tatăl meu, a merge dela Cotroceni la Pantelimon era, pe vremea aceea,

FRIG.

*Sunt lângă un gard rupt
Și vântul bate cu frunze ude.
Sunt mai urât, sunt supt,
Frigul începe sticla s'o asude.*

*Pe strada aplecată în vale
E-o toamnă cu o poezie veche —
Vântul împinge fusta femeilor în cale,
Cu una din ele nu mai putem fi o pereche.*

*Toamna rupe afișe și flori
E mai trist departe 'n prăpăstii —
Să faceți foc pe zi de mai multe ori.
O, trebuie să fie trist departe 'n prăpăstii...
Fulgii de zăpadă rătăcitori.*

G. BACOVIA.

tot atât cât ar fi astăzi cuiva să meargă din Piața Teatrului la Capșa. Când ajunserăm la Mănăstirea Pantelimon, Bolintineanu ședea într'un fotoliu la soare. El privi lung, când la tatăl meu, când la mine și zise: „Ochi albaștri!“ Ce-o fi trecut prin mintea nenorcitului infirm? Atât îmi reamintesc de Bolintineanu, dar înfățișarea lui, din aceea zi, mi-a rămas adânc întipărită. Mulți își mai aduc aminte azi de poezile lui, dar câți și de chipul lui?

GRIGORESCU.

Grigorescu zugrav, cum își zicea el.

Pe acesta mi l'aduc bine aminte, pentru că l-am văzut des 'depe la 1867 până în anul morții lui. Pe atunci, de prin 1867, Grigorescu venia regulat Joia de lua masa la noi. Tata și mama îl iubiau foarte mult. Azilul Elena Doamna posedă câteva pânze pietate de Grigorescu în acel timp, în crângul de sălcii care îi îmbrăca valea. Tot în acel timp pieta portretul meu cunoscut sub numele de *Băiat de mocan* și portretul surorii mele Elena cu o pată violentă de soare pe nas, cunoscut sub numele de *Cap de studiu în plin soare*.

Intr'o seară la masă se servi un

fel de bucate necunoscute lui Grigorescu. Mama îi zise că sunt puiculițe, adică pui de găină mici de tot. Tata râdea ironic, dar nu spunea nimic. Grigorescu se necăji: — Cum se poate, zicea el, să se omoare așa ființe plâpânde! Dar mâncă și mărturisii că erau foarte bune. Atunci tata, isbucnind într'un râs omeric, strigă: „Ma Grigorescu! Astea broaște, mol! Astea broaște!“ Erau într'adevăr broaște și mama le numise, prin eufemism, puiculițe. Lui Grigorescu îi veni rău. Mai târziu, peste vreo 15 ani (muriseră și mama și tata) îl întrebai pe Grigorescu dacă își mai aducia aminte de prânzul acela — „Cum nu, zise nenea Nae. Erau foarte bune puiculițele, dar parcă și acum mi-e burta amarată.“

Grigorescu pictase portretele mamei și ai tatei, două capo d'opere.

„Pe cucoana Anica am putut o zugrăvi liniștit, îmi zicea el, dar pe tată-tu a fost mai greu, pentru că nu sta la un loc. Din fericire studiasem mult procedurile pictorilor japonezi, cari zugrăvesc din memorie o vedenie de o clipă.“

Adesea, Grigorescu zugrăvia nu ce vedea lumea toată, dar ce vedea geniul său.

A. DAVILA.

UN CULEGĂTOR DE POEZIE POPULARĂ

— Martin Samuel Möckesch —

Culegătorii poeziei populare românești sunt totdeauna interesați; cei mai interesați sunt însă de sigur cei mai vechi. Dintre ei, Möckesch este cel mai puțin cunoscut.

Möckesch a fost un băiat de popă săsesc din Rușciori (Reussdörfchen), unde s'a născut la 1811, a învățat carte în Sibiiu, a fost dascăl în Cristian (Grossan) apoi, a trecut la studii universitare, la Berlin (1836—1838). Intorcându-se în țară a fost institutor în Sibiiu, apoi preot în Bungard (Baumgarten), în Făgăraș și în Plostea-mare (Gross-Probstdorf) și în Marpod. (Trausch, *Schriftstellerlexikon* vol. II. p. 436)

Se pare că și pe el Românii l-au interesat mult cași pe I. K. Schuller, ori Wellmann Iosef Martin, scriitori sași. Altfel nu ar fi tradus și scris cântece religioase în limba română (1846); n'ar fi tradus poezia română în nemțește *Romänische Dichtungen*, 1851).

Predilecția pentru poezia populară a adus-o, de sigur din Germania, unde, în anii 1836—1838, era la ordinea zilei.

Culese, deci, și poezie populară românească.

Eu am găsit-o în revista *Transilvania* din Sibiiu, anul 1844, No 47, p. 205—206 și No. 48, p. 217—218.

Dar poezie pură, auzită (evident) de-o ureche săsească este numai ce reproduc în transcrierea modernă, nu cu ortografia lui Möckesch, pe care publicul o va aprecia după două versuri:

Dschelui m'asch muntzilor
De doru perintzilor.

Poezia citată mai la vale, Möckesch a auzit-o dela ciobani (Wird von den Schäfern gewöhnlich gesun-

gen) și i s'a numit a *străinătății*
Sunt șase strofe:

Săracă streinătate!
Mult avui de tine parte;
Că de mic an. pripășit,
Tot în streini am trăit,
Și mă aflu în st'eini
Ca 'ntre niște mărăcini

De voi începe a cânta
Dealurile vor suna,
Munții se vor cutremura,
Câmpii se vor clătina
Petritele se vor desplca.

Săracă străinătate,
Cum ești fără de dreptate!
Incunjurând zările toate
Eu de bine n'avui parte —
Și de mic am pripășit
Tot în streini am trăit.

Nicăiri cât am umblat
Odihnă n'am căpătat
Vinea-mi dorul uneori
Să mă sui la munți cu flori,
Să mă jeluesc cu dor,
Să mai treacă de flori.

De necaz și de dor
Eu gândeam că o să mor
Și întorse(i) ochii roată
Și vezu(i) eu lumea toată
Pe de-asupra negura,
Jos munții cu tabora,
Váz și raiul cel ceresc
Și eu tot trăesc și necălesc.

Jelui-m'aș munților
De doru părinților,
Jelui-m'aș brazilor
De doru fraților;
Jelui-m'aș florilor
De doru surorilor;
Jelui-m'aș, doamne cu jeale!
Jelui-m'aș maicii meale!
Jelui-m'aș la tot neamul meu
La car'nu sunt strein eu.

Ce urmează înfățișat tot ca *Valkslied*, nu-i *Volsklied* ci o prelucrare a autorului (?). *Călărețul și calul*; calul nu vrea să meargă, deși stăpânul îl indeamnă

Voinicu tredschea la dregutze,
Murgu tredschea la jerbutze.

Cântecul care urmează este popular, o spune și autorul, dar este transcris ca dialog.

DRĂGUȚA

Da tu te duci, badeo sărace,
Dar eu ce pământ m'oi face?

CĂTANA

Tu ti-i face mândro, bine
Că mai sunt voinici ca mine.

DRĂGUȚA

Fie voinici toți în rând,
Dacă nu-i care mi'n gând;
Fie voinici tot șireag,
Dacă nu-i care mi-i drag.

CĂTANA

Ascultă-mă! Tu vezi prea bine
Că nu mă pociu ținea de tine,
Că pe unde mă duc eu
Nu-i deal, nici nu e părau;
Nu-i nici hiricel de grâu
Fără sânge pân'în brâu;
Nu-i nici hiricel de iarbă,
Fără sânge pân'în barbă;
Caută-ți altul, țara-i mare,
Dragostea noast' stare n'are.

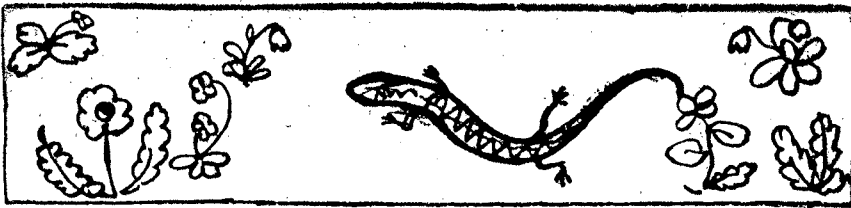
Pe Möckesch soarta l-a dus și prin Țara-Românească, unde a trecut la 1870 și a fost profesor și funcționar la C. F. R. Pela 1886 s'a întors în Ardeal, unde a murit, în 1890, în Sibiiu.

Pe noi el ne-a iubit într'un timp în care chiar neamul lui ducea contra noastră un războiu social și literar foarte dur. Iubirea l-a îndemnat să scrie și i-a asigurat un locșor în istoria folklorului românesc.

N. B. In *Beweise für die celtische Abstammung der Walacken, Hermannstadt, 1867*, p.7, Möckesch culege și versurile.

Strigă, strigă la fereastră
Că nu-s fată că-s nevastă;
Și de când m'am măritat
Luat-am frică de bărbat;
Prind un lemn și sprgu-ți capul,
Că bărbați-s răi ca dracul.

G. BOGDAN-DUIȚĂ

INTERIORURI

I

Storul se lăsase 'n cet la geam
Ca o geană pe un ochiu viclean ...
Și pe tine nu te mai vedeam
Nemișcată 'n perne pe divan ...
Se lăsa amurgul ca un nor
Și creștea treptat tăcerea 'n casă ...
Se culcase ziua pe covor
Obosită, somnoroasă ...

Dar prin întunec
Tu te-ai furișat ușor la mine
Ca înmlădierea unei ape. ^
Și-am simțit tot mai aproape
Patima cum vine
Și cum scurmă 'n mine ...
Te-ai încolăcit de trupul meu flămând
Ca o plantă suitoare
Și-am simțit vijelios crescînd
Singele în mine ca o mare ...

Ochii noștri i-a închis deodată
Mina patimei ... Murise ura
Intr'un colț de suflet zugrumată ...
Gura
Îți sorbia o lacrimă din gene
Și în noaptea care tot sporea alene
Sinii albi și plini
Infloriau ca două cupe mici de crini.

II

Toată primăvara nouă și albastră
Ne-a intrat deodată 'n casă
Să ne fure fericirea noastră
Prin ferestre larg deschise
Toată primăvara ne-a intrat în casă ...
Soarele-și topise
Aurul în geamuri
Și rupîndu-și sulfe prin ramuri
Se 'ntinsese pe covorul vechiu și pe divan...

Și în dimineața luminoasă
Ce curgea pe geam în casă
Și îmi infloria odata toată,
Infloriai și tu, transfigurată
Și rîdeai ca apele de-argint
Și vorbeai cu vorbe ce nu mint
Și în ochii, cari oglindiau în ei
Bucurii,
Strălucia al apelor polei
Și albastrul din câmpii ...

Toată primăvara nouă și albastră
Biruind venea pe geam să fure
Și să ducă-aiure
Fericirea noastră.

ION SÂN-GIORGIU.

HĂRTIA TIPĂRITĂ ȘI EFLORESCENȚA LITERARĂ.

Dacă e florescența literară s'ar măsura după numărul revistelor care apare sau al volumelor care se editează, niciodată literatura românească nu a cunoscut un moment mai caracteristic ca cel de astăzi.

Odinioară — și odinioară nu înseamnă timpuri prea îndepărtate — pe vremea de glorie a „Semănătorului“, revistele apăreau cu mari greutate, învinse nu de calculul îndrăzneț al unui editor, ci de puterea de jertfă a unor scriitori; cari din modestele lor mijloace de existență improvizau viața vremelnică a revistelor. Astăzi editorii se grăbesc să cucerească câteva nume de-o înalță valoare în literatură, spre a lansa o publicație literară, sau spre ași alimenta editura.

Condițiile tehnice, condițiile materiale de astăzi nu se pot compara cu cele din trecut. Editorii se

străduiesc să stabilească legături cât mai trănice cu scriitori, iar cititorilor să dea o satisfacție gustului lor rafinat. Toate acestea trăsături caracteristice, nu desenează totuși o mișcare literară ci mai mult o mișcare editorială.

În „Comedia dragostei“. Ibsen are o admirabilă remarcă: „Dacă vezi o armată în bivouac stînd în corturi aliniate, cu armele strînse în piramidă, cu ofițeri îmbrăcați în uniforme strălucitoare încinși cu săbii, nu înseamnă totuși că vezi o adunare de eroi, ci numai oameni cari sunt îmbrăcați în uniforme și poartă arme“. Am putea spune acelaș lucru și despre producția noastră literară de astăzi: apar 10 revistelit erare — altele vor apărea; se tipăresc volume de proză și de versuri, iar cele 10 reviste înregistrează cu o abundență spaimântă-

toare versuri și proză. Sunt manifestări adesea de corectă tehnică literară, cu inspirația disciplinată, până a fi anulată de tehnică. Lipsese însă în toată productivitatea aceasta a tiparului, ceace dă relief și unitate unei epoci: o ideologie năuă unitară, năzuința de a infiora cuvintele, imaginile, formele literare uzate cu o nouă viziune a vieții, cu o nouă interpretare a infinitului, dînd literaturii o noutate creiatcare. Chiar ritmul frazei capătă atunci o vigoare nouă, iar ideea dă ansamblului, o osătură puternică. Cu totul străină de marea ciocnire a ideilor pe care o înregistrează vremea noastră, literatură actuală evoluiază în vidul unei perfecții de formă, care nu poate da un nou conținut sufletesc, nu poate stabili o nuanță originală a sensibilității umane, nu poate fixa un nou punct de orientare a sufletelor noastre.

Literatura înseamnă și orientarea morală și interpretare a vieții, nu numai arabescuri de linii și jocuri de lumină, culoare sau imagini. Literatura noastră intrată adînc în sfera de influență a literaturii franceze, urmează cu exactitate evoluția cea nouă a acestea care are linie elegantă, culoare bogăție și noutate de imagini, dar nu are idei. Această lipsă de ideie, ar putea explica în mare parte lipsa prozatorilor și abundența poeziei. Se inovează în formulele de artă, nu se inovează în cugetarea artistică, o dezvoltare și o perfecție a tehnicei, nu o dezvoltare a gândirii.

Intrun studiu (La poezie d'aujourd'hui — Un nouvel'état d'intelligence) — Jean Epstein face următoarea justă constatare: „Metafora a fost întodeauna jumătatea o poezie, dar niciodată n'a fost întrebuintată, în afară de Mallarmé, în cantități așa de industriale.“

Abilitatea de a utiliza imagini de a reduce poezia la culoare, lăsînd ritmul versului mai mult ca un simplu obicei tradițional, în loc de a fi o formă impusă de conținutul sufletesc al operii, dă producției poetice aspectul unei improvizații de meșteșugar. În mare parte se explică această scădere a poeziei și prin brusca schimbare a condițiilor de manifestare a literaturii în genere. Revistele nu se adresează unei minorități pasionate pentru artă, astăzi în locul unei afirmări de principiu, de noui crezuri literare, avem o nebuă întrecere de tiraje, Revistele urmează aceleași drumuri ca și ziarele organizate în aceleași

condiții financiare, fatal au același criterii de valorificare și trebuie să satisfacă similare necesități redacționale. Aproape la toate revistele literare ceace unește pe scriitori, nu este o comună concepție de artă, un ideal de viață împărtășit, o năzuință, care însufletește și scrisul și străduințele celor grupați în jurul revistii. Aceiași poeți, aceiași prozatori îi găsești în paginile tuturor revistelor în afară de micile diferențe de tipar și de titlu, nu există nici o deosebire între reviste. Un fel de armistițiu steril domnește între reviste. Literații se bucură, căci nu sunt supuși greutății nemăsurate să se înregimenteze, suportând cu pasiune riscurile și asperitățile unui războiu literar.

E mai puțină lașitate decât s'ar putea bănuși și mai mult spirit practic decât s'ar crede. O înregimentare presupune o credință statornică, intransigentă, iar orice credință care pecetluiește nu numai gândurile dar întreaga personalitate, provoacă acea admirabilă pasiune de afirmare care dă epocelor literare o splendidă impulsie creatoare. Revistele noastre literare în loc să fie bastioane de luptă sunt numai magazine de desfacere, în loc de punctele luminoase de orientare sunt răspântii de confuzii. Ele nu impun gusturi noi, nu stabilesc valori noi, nu precizează concepții noi în artă, ci înregistrează la întâmplare, fără unitate ca și ziarele faptele diverse, ceace poate mulțumi un minimum de simț critic. Nestabilind disciplină, revistele cultiva cu perzistență anarhia gustului în literatură.

Dealtfel aceste constatări le face și un scriitor *Ion Sân Giorgiu* (Dezorientare literară „Flacăra“ No 1):

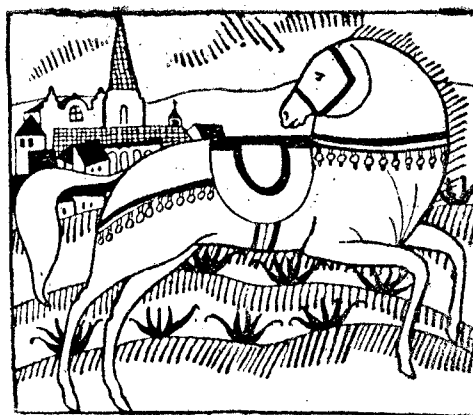
„Literatura celor tineri e în plină „anarhie. Talentele se sbat în „neputință de a-și crea un drum „Pe de o parte banalitatea, pe „de alta prețiozitatea stilului, înă- „bușă isbucnirile lor.“

D. *Ion Sân Giorgiu* atribue aceasta anarhie lipsei unui control critic.

„Literatura noastră trece printr'o „epocă de dezorientare. Nu e o „criză, căci talente noi și pro- „mițătoare au apărut destule în „ultimii ani, ci e o lipsă de con- „trol autorizat, care se simte „din ce în ce mai mult,

Și mai departe:

„Dacă literaturile bătrâne au „nevoe de autorități critice con- „sacrate, care să grupeze talen-

IN NOAPTEA SFÂNTULUI ANDREI

În noaptea sfântului Andrei,
Strigoii scormonesc pământul.
În noaptea-aceia 'ți-amintești?
Făcutu-ne-am noi jurământul.

În sobă se stinsese focul.
Și 'n geamurile de cleștar,
Zăpada așternea ferege
Și crângi cu florile de var.

În noaptea-aceia 'ți povestisem,
Povești cu stafii și strigoi
Și când bătuse miezul nopții,
Ne-însăpământarăm amândoi.

Și-atunci mi-ai strâns cu teamă mâna,
Uitându-te în ochii mei,
Tu mi-ai șoptit cu-atâta groază!
„E noaptea sfântului Andrei.“

Părea că'n jurul casei noastre
Se'nvărt tot stafii și strigoi,
Noroc că pe la uși făcusem,
De seara, cruci de usturoi.

Și crivățul, mugea de frig.
Prin horn câte-o aripă'și lasă.
Ar fi pătruns, dar se teme
De caldul dragostei din casă.

Am adormit cam supărați
Căci m'ai certat „că-i ceasul trei.“
Dar cât de veseli ne-am trezit,
În ziua sfântului Andrei!!!

C. KIRICUTZA.

„tele disparate și să le indice dru- „mul pe care trebuie să meargă, „cu atât mai mult literaturile ti- „nere, în cari influențele străine „sunt mai puternice, în care ta- „lentele se pot afirma mai ușor, „au nevoie de un îndrumător.“

E o cerere formală de creierea unui *tutorat literar* sub forma unui critic — comandant care să conducă trupa de poeți și prozatori

așezați pe căprării, în pasul de paradă a unei splendide defilări de mediocritate corectă și strălucitoare. Nu se cere precizări de fronturi și falfăiere denouii credințe, se cere tutore-literar, critic aspru care să de- ciarnă note și brevete de talent.

Pe noi ne plictisește mersul ca- dențat și ținuta corectă a batalioanelor de paradă, noi avem în minte viziunea măreață în tragica ei simplitate; a grupurilor neregulate de ostași care se întorc dela eroica frământare a luptelor, având în neorânduiala rândurilor o disciplină mai înaltă, invizibilă, disciplină morală pe care le-a ficsat-o credința ce i-a mână la luptă și care i-a făcut să arunce zarul morții. Se cere „o centralizare a tuturor talen- telor sub un singur steag de luptă“, dar nu ni se spune ce-ar trebui să reprezinte acel steag, și care ar fi obiectivul luptei. Nu un singur steag, ci cât mai multe, dar fiecare steag să reprezinte o năzuință, o credință, o idee. Avem nevoie, în locul pacifismului negustoresc în literatură, de reliefări de fronturi, de învălmășeli de forțe, de violente ciocniri de idealuri. Un singur steag, o singură năzuință, o singură credință, câtă monotonie și ce cumplită mediocritate.

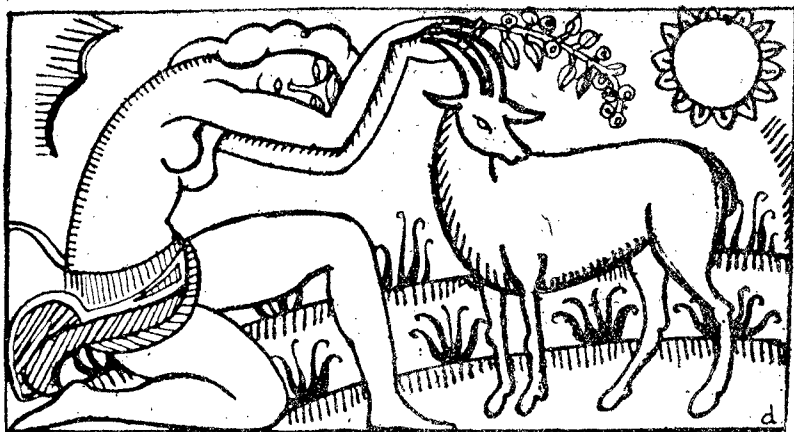
Dacă cineva ar întreba ce idee nouă să grupeze străduințele literare, îi răspund: indiferent de idee, numai să fie, una dominantă în orice grup' o idee forță de coeziune și de afirmare. Nu se poate îngădui în epoca aceasta, când omenirea osci- lează tragic între ordinea romană și dezordinea slavă, între relismul roman și misticismul slav, între tradiție și revoluție, literatura noastră să rămână simplu joc de imagini sau de culoare. Nu formula veche a lui Gherea „Artă socială“ ci: artă umană.

E eflorescența literară nu se măsoară după vagoanele și kilogramele de hârtie tipărită, de hârtie acoperită cu versuri sau proză, eflorescența literară se măsoară după no- uile lumini, aruncate de oamenii gândurilor pe drumurile umanității, pe drumurile ce se pierd în ne- gurile viitorului...

Nu ne trebuie critici investiți cu puteri polițiste, ci scriitori care să gândească, să arunce unei lumi dezorientate, lumina nouilor idea- luri. Și pentru aceasta se cere ceva mai mult decât talent: o idee.

PAMFIL ȘEICARU

CĂLĂTORII ÎN ȚARA POEZIEI.

Dulcile piersici din livada părintească. *In pinetul dela San Rossore și de-alungul tărurilor Serchiului unde s'au născut cele mai frumoase „laude” ale lui Gabriele D'Annunzio. O scară ingenună, Estetica pendant-ului. Al patrulea capitol dintr'o carte ce va apare în curând în italianește.*

Dimineața asta, — poate fiindcă m'am trezit cu gândul la niște piersici dulci pe care în Abruzzo, în livada părintească, eram obicinuit să le mănânc abia sculat, sau mulțumită amintirilor clasice a *Banchetului* platonice, *Violette*-lor lui Lipparini și *Poemelor conviviale* pascoliene la care am cugetat aseară cu neștearsă dulceață; — sunt ademenit să fac o preumblare dannunziană pe care poate n'am s'o mai pot face în condiții mai bune și în mai fericite dispozițiuni sufletești.

Ba încă o preumblare pe negândite, pentru care nu e de trebuință o prea mare provizie de melancolie. E de ajuns aceia care-mi vine din amintirea livezii părintești și dela acele dulci piersici, pe care niciodată poate n'am să le mai gust, ca atunci când eu însu-mi călare pe o cracă le rupeam dintre frunze îmbrobonate încă de rouă.

Dar... să nu mai vorbim. Și, pentru a nu cădea în patetic, să ne silim a întrebuița un stil obiectiv, strâns, telegrafic, numai lucruri și idei.

Spre pildă, așa:

Cele mai frumoase poezii ale lui Gabriele D'Annunzio (necunoscute parizienilor care au născocit basmul nașterii Poetului într'o barcă de pescar pe o noapte de furtună!) sunt:

1. Moartea Cerbului [La Morte del Cervol]
2. Ploaia în Pinet [La pioggia nel Pinetol]
3. Versilia

Alții mai adaogă: *L'otre, Undulna, In morte di un distruttore*. Dar din punctul de vedere al poeziei pure, poate *Versilia* e cea mai universală. Într'o antologie minimă a liricei dannunziene ar trebui poate să între și *L'Onda* și *Alle parole* care dovedesc tehnica magistrală a bunului meșteșugar, și — dacă n'ar fi o reluare mai puțin izbutită a *Ploii în pinet* — *Lună nouă de Septembrie* (Novilunio di Settembre). Oricum astea sunt poeziile (din *Laude*) care-mi plac mai mult, acelea pe care le recitesc mai des și mai cu drag.

Dannunzienii nu mi-ar ierta că am trecut cu vederea sonetele *Orașelor Tăcerii* (Le Città del Silenzio), dar eu urăsc istoria Artelelor și, în genere, estetismul fals din toată opera dannunziană, cum urăsc bunăoară *Le lys rouge* și toate așa zisele nuvele (italiene sau neitaliene!) de reclădire a mediilor și epocelor istorice care alcătuiesc, o parte așa de mare din opera lui Anatole France (*Le puits de Sainte Clare-Messer Guido Cavalcanti* — *Le joyeux Buffalmacco*, *La dame de Verone-Gallion*...); și, în genere, toată această literatură de reconstrucțiuni istorico-artistice înțelegând aci — firește — și pe *Salammbô*, a lui Flaubert, dela care pornesc toate și care este poate singura operă sinceră de acest gen. Se vede treaba unde sunt eu (nefericitul!) profesor și (cum a descoperit acum de curând un scriitor dela *Adevărul Literar*) profesorii care fac liter tură scriu *naiv*

și cald; vorba e că urăsc acest soi de literatură și o urăsc tocmai fiindcă mi se pare rafinată și rece, falsă, nesinceră, datorită numai și numai dorinței de a da probe de iscusință stilistică devenită scop în sine însăși. Deaceia dintre cele trei cărți catalane primite în dar acum câte-va zile dela prietenul Estelrich, singura pe care n'am putut s'o citesc a fost un roman... babilonez (Babilonia, după cât se vede, e la modă, dar aduce cu sine *Dé-deochiul!*) de Alfons Maseras, intitulat *L'Adolescent* și care începe cu aceste cuvinte: „La lluna, en el „firmament, fulgurava com un far. „Sota la seva somnolencia nocturna, „Babilonia remorejava encara com „un solemne rusc, obra de l'imponderable esforç, de multiples centuries. La deessa Istar, amb la „seva clara palior, divinisava les „coses i l'paratje”.

Am vrut să mă înving pe mine însu-mi și am deschis la întâmplare cartea la pag. 72 ca să văd dacă autorul se hotărăște să povestească, dar n'am găsit decât că „Nerakim, „de bon maté desensonyava es seus „ulls i sortia al jardí o respirar „l'aire purisim-și că „El fill de Nabustarath. (carear fi tot Nerakim; „dar cum să rezisti ispitei de a „face risipă cu un alt nume babilonez?) se recordava de la creștină, necia que tenien els sacerdots de Bel...”; țși care puțin m'a interesat. Conștient de profesora mea ingenuitate și de nu zadarnic profesora mea căldură, am sărit la pag. 115, dar n'am găsit aci decât descrierea patului lui Niniur „perfumat d'aromes enervadores” și atunci m'am enervut și eu și am svârilit cartea cât colo, chit să răstorn și să sparg vre-unul din multele vase de flori, pe care o mână gentilă le risipește darnic pe toate mesele și mesutele din odaia mea de lucru. În biblioteca mea n'am *Salammbô*. Îmi pare rău fiindcă am impresia că ași putea reciti-o și afirma (cu alt temei decât acel al unei vagi amintiri de mulți ani în urmă) că e singura carte sinceră a genului. Deocamdată închid parenteza, mulțumit de a fi atins această problemă critică, la limpezirea căreia voi adăoga logica mea antipatie (dar într'o măsură cu mult mai mică!) pentru poezia *parnasiană* și convingerea căpătată în urma unei discuțiuni cu Corneliu Moldovanu (un rafinat reprezentat printre noi al acelei rafinate literaturi!) că

În fond adevăratul defect al acestui gen literar constă în faptul că e un gen hibrid: nici roman nici poezie. Asupra acestei probleme voi reveni poate într-o zi, pentru a-mi lămuri mai bine această învincibilă antipatie, care mă împiedică să gust din lucruri pe care atâtă alții mai distinși decât mine le gustă și le găsesc frumoase. Deocamdată voi spune (numai pentru mine!) că nu e vorba de o aversiune înăscută pe care ași avea-o pentru călătoriile, poetice și literare în țările trecutului: fiindcă gust spre pildă foarte mult *Poemele conviviale* de Pascoli și de același Pascoli gust chiar *Paolo Uccello* cu toată erudiția vasariană și francescană ce e pe ici pe dincolo. Dar acolo simt pe Pascoli, simt un om, mă simt adică pe mine însumi. În *Lys rouge* și în nuvelele citate și necitate ale lui Anatole France și ale altora, simt numai un retor care se îmbată și se răsfăță cu iscusința sa stilistică! Însfârșit același element erudit care displace tuturor în anume vechi poezii franceze (*Gâee Brulé*) și provențale (*Perdigo*) mie îmi displace și'n D'Annunzio și'n Anatole France. Mi se pare că nu prea are nimic deatace cu *poezia pură* și într'aceia sunt foarte veseli de a fi în buna tovărășie a lui Croce.

Revenind la cele mai frumoase poezii ale lui D'Annunzio, știu bine că *scările artistice* (cine e mai mare: Dante sau Shakespeare?) sunt lucruri copilărești și ingenuie, dar tocmai pentru asta (nu sunt oare pentru păcatele mele profesor?) vreau să-mi fac gustul de a ține o scară după preferințele mele personale, a capod'operelor lui D'Annunzio.

1. *Versilia*
2. *La Morte del Cervo*
3. *La pioggia nel pineto*
4. *L'Otre*
5. *In morte di un distruttore*
6. *L'Onda*
7. *Alle parole*
8. *Undulna*
9. *Novitunio di Settembre*.

Și acum să încercăm a caracteriza și documenta:

I. *Versilia*. Poezie pură. Păgânism simțit și retrăit. *Versilia* e nimfa ascunsă sub trunchiul scortșos al pinului. Poetul mănâncă cu mare poftă o piersică plină de suc. Nimfa nu are decât un fruct uscat și sigilat care nu e bun decât să fie aruncat după gaița care țipă.

De mult (adică de când a murit păgânismul) nimeni nu i-a mai făcut ofrandă de fructe. Nimfa e lăcomă și dorește să guste fructul al cărui suc cade pe bărbia poetului. Cu femeiască viclenie începe să facă laudele omului care mănâncă fructul pe care cu violență îl dorește. Il chiamă: *occhi cerulo*; îi zice: *mi piaci* și adaugă feminil un *forse*, mic semn de pudoare în creatura păgână, sănătos sensuală, instinctivă și primitivă fără umbră de și împudiciție și de luxurie. Îi laudă tot trupul și mai cu seamă picioarele *lisce come di bronzo*; îl încurajează s'o îmbrățișeze și râde discret de nehotărârea poetului (*come sei cauto! Non sei per caso un seguace di Diana?* Un adorator al castității?) Nu te teme că te voi respinge: râd dacă mă îmbrățișezi! Sunt frumoasă: am părul violet ca prunele, dinții mici și albi; mai egali și mai albi ca fructele pinului abia cojite. Sunt și dificilă. Nu am vrut să mă dau faunilor, satirilor, panilor care m'au dorit: au trup păros și mâini strâmbate armate cu ghiare și nu-mi plac. Dar tu da, poate-mi plăci. Îmbrățișează-mă. Nu te teme. Să nu crezi că eu sunt un trunchiu aspru. Sunt de carne și fragedă ca o frunză. Apoi începe să-l lingusească cu făgădueli de daruri. „Îți voi da rășina mea care de sigur nu e bună de mâncat fiindcă e cu neputință s'o îngiși, dar e bună însă de mestecat atunci când inima departe de preocupările joșnice se scufundă în visare. Ești vânător? Acum vine toamna și în pădure vânatul e din belșug. Dă-mi coșulețul cu piersici și eu care cunosc toate cărările (deși nu latru!) îți voi procura de tot felul. Am văzut căprioare cu pielea murgă alergând spre Serchio. Intinde arcul. Voi face în așa chip ca vre-una să vină în bătaia lui. Pot s'o fac. Cunosc-ți mai spun toate cărările, și cu un fir de iarbă în gură, știu să imit toate strigătele“.

Acțiunea se termină, fără sfârșit. Se isprăvește fiindcă nu are nimic narativ într'ansa. Consistă toată în dorința pe care o are driada de a mușca piersica, de a se bucura de sucul său și în laudele și promisiunile lingusitoare ce face omului prieten al pădurilor și ars de soare. Forma e simplă, de o simplitate de fier bătut cu ciocanul, dar simplă. Sunt quartine de novenarii rimate: *abba*, dar nu sunt obișnuitele novenarii = de-

casilabul mai puțin o silabă sau octenarul cu o silabă mai mult. Sunt novenarii de o speță necunoscută până acum literaturii italiene, nervoase și molatece în același timp, bine ritmate, susținute nu lipsite de nerv și de cadențe ca mai toate celelalte novenarii ale altor poeți, mai bune (ca novenarii) chiar și decât acelea ale carduccianului Rudel care prea are din armonia decasilabului. Sunt în ele forță și moliciune. Forță primitivă sălbatecă a unei divine fapături a codrilor, lăncezeală de dorință a nimfei:

*Tu mondi la persica dolce
e della sua polpa ti godi.
Passò per le scaglie e per nodi
l'odore che il cuore ti molce.*

Exemplu de forță al treilea; de moliciune, al patrulea novenar. Dar să nu ne pierdem în mărunțișuri. Farmecul poeziei stă în faptul că nimfa e vie:

*Io ti spiava dal mio fusto
scaglioso; ma tu non sentivi
o uomo, battere i miei vivi
cigli presso il tuo collo adusto*

Toată asta se potrivește cu natura pinului, ale cărui frunze aciforme pot ușor da ideea de pleoapă. Și e simplu, adevărat, necăutat fiindcă e cu sinceritate văzut și trăit. Totul pare firesc, spontan, simplu, de o divină simplitate cămpenească:

*Io sono divina; e tu forse
mi piaci.*

Mai simplu de atât nici nu s'ar putea. Dar e o simplitate miezoasă asemenea slăbiciunii frumoaselor trupuri efebice dezvoltate prin exerciții de palestră. Vorbe, moduri și construcțiuni sintactice ușor învechite dau noblețe și nerv acelei simplități; nici nu au aerul de a fi căutate (afără de rare excepțiuni) pentru că înlocuiesc alte vorbe de uz modern care ar fi mai puțin puternice; sunt ca niște trăsături de penel decise, întinse curagios, cu acele bune culori de altădată făcute din geme calcinate care nu se mai întrebunțează azi. Vedem această nimfă și o auzim vorbind, simțim, dorim, și lingusim cu ea. Vedem scena: marea pădure plină de coțofene și de căprioare, iar în ea (cu o intensitate de viziune pe care numai capod'operile sunt în stare s'o învie) grupul celor două personaje: nimfa care erumpe pofțitoare din scoarță, albă în divina sa goliciune, cu părul violet, dinții egali, albi și mărunți; omul cu

ochii cerului, cu pielea (pe care soarele a înegrit-o) mirositoare de apă marină, cu picioarele lucii ca de bronz. Ascultăm dialogul, auzim strigătele căprioarei, vedem omul potrivind coarda arcului. Apoi totul tace. Nimfa dispăre, Pinul redevine pin. Auzim strigătul răgușit al gaiței și căderea fructelor lemnoase pe pământul acoperit cu frunze uscate. Rămânem o clipă să privim arborul din care am văzut pe nimfă eșind. Apoi ne îndepărtăm mestecând rășina care are gust amarui, dar place când inima noastră se afundă în vis departe de preocupările joase.

Și totuși al nostru n'a fost vis. Noi am văzut divina goliciune a nimfei și am fost de față la scenă. Nu, al nostru n'a fost vis. Și dovedea cea mai bună e că rămânem convinși că altă dată, întorcându-ne în pădure, vom mai revedea nimfa cu păr violet ca prunele, vom mai asculta dialogul lingușitor, vom vedea căzând de la buzele omului sacul galben al piersicei și vom simți cum ne lasă gura apă. Fiindcă minunea se repetă mereu: decâteori recitim poezia lui Gabriele D'Annunzio!

Asta, în treacăt. Dintre capod'operele (pomenite și catalogate, ale lui D'Annunzio aceasta îmi pare mie că având mai mult *material de poezie pură*. Câteva falsități numai ici și colo: Spre pildă *Settembre che scende da Pietrapana col flauto* însemnând apropierea Toamnei (unde personificația nu e deloc reușită și păstrează un gust de figură retorică); acel *cerbotana* (nume medieval al unui fel de balestră cu care se mergea la vânătoarea cerbului) care miroase a evul mediu, e dicționar de nomenclaturi și e afară din ton în pura simplitate de linii a întregii poezii. Zică-se acelaș lucru de alte câteva forme învechite sau rafinate, ca spre exemplu fructele *spiccaci* aerul oarecum prea solemn, aproape revelator și profetic cu care Nimfa laudă dulceața fructelor pe care le dă pământul Toscanei:

*I peșchi, i ciriegì,
i peri, i fichi in terra tosca
son di dolcezza carchi, e i meli,
gli albricocchi, i nespolti ancora!*

unde *i ciriegì gli albricocchi* care ar trebui să servească cu formele lor dialectale la *localizarea* Nimfei în Toscana și la scoaterea în evidență a înrudirii ei cu țărâncele pădurilor sieneze, sunt lustruieți,

Ștefan Popes

Palsagiu

rafinării de gust îndoios, haine formale, reci, voite, care trădează munca, încât s'ar putea jură că nu sunt contemporane de la prima aruncătură de ochi asupra poeziei, datorite unei *reveniri* a poetului asupra operei sale. Dar abia se bagă de samă și în fond, nu displac. Într'adevăr puțin după asta sunt urmate de două versuri de o așa de fragedă, așa de sănătoasă, așa de sinceră și simțită voluptate agrestă:

*E tu li spogli in sull'aurora
velati dei notturni geli,*

care ne fac să uităm acele mici cusururi de prea multă căutare și

ne fac să încercăm dorința de a mânca și noi din acele fructe disdemineată, când sunt aproape înghețate iar bruma nopții le acopere cu un vâl străveziu și ușor.

Minunată poezie care ne lasă pe buze un gust de piersică, dulce și parfumat și ne umple de o delicioasă improspătare agrestă și matinală.

Oh de-ași putea mânca din acele dulci piersici, pe care le știu eu, în acea dulce livadă părintească, acolo între munții Abruzzilor miei îndepărtați. Dar poate nu vor mai fi existând, iar eu nu voi mai regăsi niciodată frageda mea lăcomie de copil!

Și acum să ne întoarcem la în-
genia noastră scară:

No 2. *La Morte del Cervo*. Poe-
zie sculpturală pe care o voi cer-
ceta altădată când voi simți impe-
rios nevoia și voi avea curajul s'o
abordez. O pun după *Versilia* numai
întrucât are prea mult, poate din
statuarie (uimitor grup în bronz cu
reflexe de aramă al centaurului
și al cerbului ridicăți și încolăciți
în luptă) și e pe ici pe colo pre-
sărată cu aluzii mitologice care ar
putea chiar lipsi și ar fi chiar bine
să lipsească. Divină poezie, viziune
păgână, sinceră și simțită, de o sin-
ceritate care amintește (și depășește)
adorabilele schițe de satiri, fauni
și nimfle din *Selve*-le lui Lorenzo
dei Medici. Dar azi nu mă simt
în puteri s'o analizez. E muncă
grea, de răbdare, din care cauză
trebuie să aștepti inspirația Duhu-
lui. Și apoi e cald? și sunt obo-
sit. Ajunge că am îndreptățit pentru
mine însumi locul al doilea pe
care i l-am dat. Citez numai câte-
va strofe pentru plăcerea de a
reevoca înaintea închipuirii grupul
minunat:

*Preso l'avea di fronte, alle radici
delle corna, e gli avea riverso il muso.
Entrambi inalberati, l'un confuso
col l'altro in un viluppo, i due nemici,*

*tra luci ed ombre, sotto il muto cielo
saettato de sprazi porporini,
lottavano; e su i due corpi ferini,
su le zampe, le punte, il fitto pelo*

*il crino lrsuto, il prepotente sesso,
io vedeo con angoscia il capo alzarsi
di mia specie, agitare i ricci sparsi
quel vento d'tra sul mio capo istesso*

*Un fil di sangue gli colava giù
pel viril petto, giù per il pelame
cavallino, il sudore. Come rame
gli brillava la groppa or meno or più*

*al sole obliquo che feria lontano
pe' tronchi, variato dalle frondi.
S'era fatto silenzio nei profondi
boschi. Il soffio s'udia ferino e umano.*

Și atet e de ajuns pentru bucuria
ochilor!

No 3. *La pioggia nel pineto*. Im-
posibil de analizat din punctul de
vedere al poeziei numai. Tot farme-
cul stă în a ne face să vedem și să
simțim două creaturi umane, su-
prinse de ploaie într'un pinet, bucu-
rându-se de apa întăritoare și deven-
ind sub ea verde, în deplin acord
cu *celelalte plante*, cu broasca ce
orăcăie în smârcuri apucată de o
subită veselie, cu greerul, care, la
prima picătură, mai scârțâe puțin
apoi tace contrariat. Dar acest efect
e obținut prin procedee mai mult
muzicale decât poetice, cu baze de

armonii obosite și monotone, de re-
petiții frecvente, cu intervale deter-
minate, care ajung să dea senzațiu-
nea *duratei* lente și monotone a
ploii, în care durată se imbin și se
armonizează cântecul greerului, oră-
căitul broaștei, silabele vioaie și so-
nore care redau bucuria arborilor,
a ierburilor, a frunzelor, a cărnuri-
lor omenesti scăldate și întremate
de acea slabă ploaie de vară care
întrerupe arșița și zăduful orei ca-
niculare. Și pentru asta simți ne-
deșușit că te afli în fața a ceva mai
puțin poetic, construit și lucrat care
mă face s'o pun (cu oarecare re-
mușcare fiindcă *inima nu consimte*
judecății intelectului) printre poeziile
technice ale poetului. Deosebirea
între *La pioggia nel pineto* și *L'onda*
stă deci în faptul că în prima e o
mare sinceritate de simțire ce lip-
sește în cea de-a doua, unde e nu-
mai iscusință verbală, numai măe-
strie tehnică, numai joc de stăpâ-
nitor al cuvântului.

Dar n'am *conștiința împăcată* și
uneoriomă întreb de ce am așezat-o
după *La Morte del Cervo*. Poate
pentru că e ceva ușor, aproape fără
sens ca o cantilenă monotonă, o
berceuse, un nani nani, ceva foarte
asemănător înfășurat cu *berceuse* din
Oiseau de feu a lui Stravinski. Dar
e asta un motiv de a o pune după
Versilia și *La Morte del Cervo*? Mai
mult are ceva comun cu *Versilia*, cu
Versilia care și ea este informă (din
punct de vedere poetic) mai ales la
sfârșit și, ici și coco, cântec pur. Nu
mă hotărăsc însă a-i schimba locul.
E ceva obscur, subconștient care
mă vestește că această poezie nu e
poezie; e *muzică* și prin aceea ese
din regulele artei cunoscute mie. Și
acel-ș subconștient îmi spune că,
atunci când un poet, zicând că ne
dă poezie, ne dă muzică, poetul nu
e sincer, ne'nșeală, se'nșeală poate
pe sine însuși. Și atunci toată, poe-
zia are un anume sunet de monedă
falsă din care pricină criticul în-
cearcă o anume neîncredere greu de
documentat, de legitimat, dar de
care nu reușește totuși să se eli-
bereze.

*

No 4. *L'Otto*. Foarte importantă
pentru concepția de viață a lui
D'Annunzio. E aci un element filo-
zofic nu totdeauna trecut prin sen-
sibilitatea poetului și devenit senti-
ment, pasiune. Burduful a conținut
tot ce e cu puțință să pui într'un
burduf: apă, lapte, vin, untdelemn,
sânge omenesc, suflul zeului Pan
și toate aceste lucruri le-a conținut

în toate generațiile lor, le-a con-
ținut *pure* întâi și *amestecate* apoi.
E vesel de asta. E vesel că le-a
conținut *pure* și e vesel că le-a
conținut *amestecate*. Vrea să moară
într'o ultimă încercare sfărâmată
de forța vinului spumegător. Vrea
să moară din exces de viață.

E în această poezie toată expe-
riența vieții. Dar ici și colo se
simte prea mult:

*Molto contenni, puro o adulterato.
Il falso e il vero son le foglie alterne
a'un ramoscello: il savio non discerne
l'una dall'altra, l'un dall'altro lato.*

Încolo amintește ca putere plas-
tică, statuaria diferitelor epizoduri
din *La Morte del Cervo*. Are fru-
museși divine, strofe de neuitat.
Dar poezia pură e subordonată
unei idei extra-poetice. E o poezie
cu teză. Și deaceia am pus-o după
cele ce preced.

*

No 5. *In morte di un distruttore*.
Acelaș defect încă și mai accentuat
și mai evident. Distrugătorul e
Frederic Nietzsche. Prima parte e o
expunere a teoriilor Maestrului.
Divină, poetică, puternică, colorată
expunere de care s'ar fi bucurat
mult în inima sa dacă ar fi putut
s'o citească, el care avea un senti-
ment așa de divin al formei și era
la timpul și locul lui, poet foarte
mare și el. Dar frumoasă oricât
poftiți prima parte a poeziei nu e
pentru asta mai puțin expunere de
idei filozofice. Frumusețea acestei
ode consistă în ritmul amplu, so-
lemn, turburător. Orice strofă e o
undă de mare în furtună și ritmul
e bogat și repede ca acel al unei
uriae cascade. Poetul își propune
să scrie pentru *barbarul enorm*
care ridică din nou zeii senini din
Elada pe porțile vaste ale Viitoru-
lui o odă amplă, cu sborul larg,
măsurată la suflul mării. Și o
scrie pentru gloria sa. Nimeni nu
va putea vre-odată să caracterizeze
această odă mai bine decât însuși
poetul a făcut-o. E o odă *misurată*
al respiro del mare. În această pro-
punere înfăptuită de poet consistă
tot prețul acestei poezii care are
toată noblețea solemnitatea și gra-
vitatea tristă a unei ode funebre.
Ceva cam ca *marșul funebru* din
Eroica lui Beethoven. Adăoga-voi
că D'Annunzio *trăește* filozofia lui
Nietzsche, că prin urmare ea nu-i
este străină, indiferentă, că adesea
devine patimă, geamăt, aspirație,
exaltare a sufletului poetului și se
preschimbe deci în înaltă și curată
poezie. Dar nu totdeauna. Și asta

îndreptătește locul pe care i-am dat în scara mea.

No 6. *L'Onda*. Pur joc de cuvinte. Cu vorbele poetul urmărește formele nesfârșite a celei mai mobile dintre lucruri: unda marină. Nimic nu mai e de aci încolo cu neputință pentru Maestrul cunoscător al celor mai adânci, secrete ale artei sale. Poezie de pus alături de pagina din *L'Innocente* unde se descrie cântecul privighetoarei. Dar acolo avusesse un predecesor în Maupassant (*Une partie de campagne*) și poate în Marino (*din Adone*), aci este el, numai el, și nu are alt maestru decât pe sine însuși.

*Altra onda s'alza
nel suo nascimento
piu lene
che ventre verginale!
Palpita, sale
si gonfia, s'incurva,
s'alluma, propende.
Il dorso ampio splende
come cristallo;
la cima leggiera s'arruffa
come criniera
nivea di cavallo.
Il vento la scavezza.
L'onda si spezza,
precipita nel cavo
dal solco sonora:
spumeggia
biancheggia
s'infiora, odora
travolge la cuora,
trae l'alga e l'ulva;
s'allunga,
rotola, galoppa;
intoppa
in altra cui 'l vento
diè tempra diversa;
l'avversa
l'assalta, la sormonta
vi si mesce, s'accresce.*

Insuși poetul conchide prin a recunoaște că n'a făcut altceva decât la lode della sua strofe lunga.

No 7. *Alle parole*. Fragment din *Laus vitae*. Începe:

*O parole, mitica forza
della stirpe fertile in opre
e acerima in armi per entro
alle fortune degli evi
fermata in sillabe eterne
rivendicarvi io seppi
nella vostra vergine gloria!
Io vi trassi con mano
casta e robusta dal gorgo
della prima origine, fresche
come le corolle del mare
contrattili che il novo lume
indici bilmente colora.
Io vi dispozi nei modi
dell'arte, così che la vita
vostra rivelò le segrete
radici, le innumeri fibre
che legano tutta la stirpe
alla Natura sonora.*

Am sărit trei sau patru versuri care nu-mi plac. Cele care exprimă disprețul pentru *la labbra pestilenti d'ulceri tetre* sau pentru *le balbuzie senile* ale scriitorilor de duzină, care le întrebuițează fără să le înțeleagă valoarea sau le corup sensul. Materie antipoetică pe care am izgonit-o din textul mai apropiat de poezie.

Dar în genere întreg fragmentul e de o frumusețe inferioară, de reflex; mai mult frumusețea morală decât poetică a artistului adorator de materie bună pe care o prelucrează cu talentul său. Nu mai mult de atât. Adorație ce privește în fond pe artist iar nu pe cetitor. Noi admirăm statua și nu ne preocupăm prea mult de materia din care e făcută, nici de instrumentele întrebuițate de sculptor. Asta ne interesează pe planul al doilea. Ceiace ne interesează e statua și față de ea uităm bucuroși materia, instrumentele și chiar artistul. A atrage atenția noastră asupra instrumentelor cu care statua a fost executată, asupra materiei din care a fost făcută; este, vorbind în artiști, lucru de prost gust. A cânta apoi laudele instrumentelor și materiei și iscusinții artistului, poate fi interesant, frumos moralmente întrucât mărturisește de seriozitatea tehnică a bunului meșteșugar; dar nu e artă.

Așa cuget eu și deaceia am clasificat inferior *Undei* acest fragment din *Laus Vitae*.

No 8. *Undulna*. Repetiție sau încercare anterioară *Versiliei*. Cam obscură pe ici pe colo. *Undulna* e nimfa săratei unde marine, irizată și străvezie ca stelele de mare și meduzele. Aceiași inspirație (intuiție) transportată dela mare la uscat, din undă în arbor, a dat capod opera sa în *Versilia*. Capod'opera reprezintă culmea arcului. De la care pornind de-o parte sau de alta cobori.

No 9. *Novilunio di Settembre*. Dublet al *Ploaiei* în pinet. Înainte de capod'operă e imperfectul, tentativă; apoi: repetiția sau decadența. Mă întreb dacă privitor la *Undulna* și la *Novilunio di Settembre* nu mă las prea preocupat de acest amănunt teoretic al perfecte expresiuni, al unei intuiții artistice care se întâmplă numai odată. În orice chip aceste poezii nu sunt decât *pendants*, dublete.

Și în orice pereche de *pendants* capod'opera nu poate fi decât una. Estetica *pendantului* e o estetică relativă, decorativă, mai mult. Îți place după *La Liberta* (a lui Metastasio) să citește *Palinodia*; îți place după oda *Al l'amica risanata* (a lui Foscolo) să citește pe cealaltă *Per Luigia Pallavicino caduta da cavallo*; și-ți place după *La Tentazione di S. Antonio* (a lui Morelli) să vezi *Cristo nel deserto* al aceluiaș autor; dar în realitate plăcerea constă în compararea capod'operei cu ceva foarte asemănător dar mai puțin reușit sau constă în plăcerea decorativă a simetriei, prin care, îndreptul unui tablou ce ne place, dorim să punem în salonul nostru un altul care să aducă măcar în parte cu el prin inspirația și tonalitatea culoarei.

În asta constă după mine aceia ce numesc eu *l'esfhétique des pendants*.

Dar sunt obosit de a fi străbătut atâta vreme această regiune D'Annunziană. Voi reveni cu siguranță altă dată pentru a mă opri la *Canto novo* (care e aproape tot poezie pură) și la câteuna din *Elegie Romane*, când voi avea chef. De astă dată sunt mulțumit că am aruncat pe hârtie aceste fugare impresii ale mele. *Qui scribit bis legit* și ceiace interesează mai mult limpezește ideile.

RAMIRO ORTIZ.

Clarté

Directeur: Henri Barbusse.

Redacția și administrația: 16 Rue
Jaques-Callot (6) Paris.

Abonamente pentru străinătate un
en 30 fr. exemplarul 1 fr. 50.

PE DRUMUL GLORIEI.

Am pătruns în orașelul acela basarabean într'un ămurg liniștit de ianuarie. Compania înainta agale pe covoarele mari, roșii, pe care ni le întindea dinaintea pașilor soarele muribund. Cu armele, cu fețele pătate de sângele asfințitului, compania noastră, distramată de oboseală părea o ceată de săl batecl pripășiți după pradă. Țipenie de om pe ulițele pustii. Casele mici și murdare rămăneau oarșe, cu obloanele lor lăsate, ca niște pleoape nespălate de mult. Arare ori ni se părea că surprindem vre-o mișcare de după un dos de poartă. Ici, colo, câte un oblon trosnea grăbit la apropierea noastră.

Tocmai gândeam să scoatem pe cineva afară, să ne dea lămuriri; când la un colț de stradă ne eși înaintea comitetul. Comitetul era compus din cinci persoane, care nu-și luau ochii din pământ. Era cam sdrănturos comitetul și tremura ca varșă. Abia înțelegeam ce vorbea. Totuși puturăm afla că suntem într'un târg de ovrei; că ei n'au făcut nici un rău armatei noastre; că ne iubesc foarte mult țara; că nu pot suferi pe bolșevici; că ar fi păcat de le-am da vr-o pedeapsă; că nu se știu vinovați cu nimic; că ni primesc cu cea mai mare bucurie; că știu că avem să venim; că ne așteptau încă de dimineața; că se întristaseră cu toții gândind că n'avem să venim; că ei sunt cei mai buni amici ai noștri și că sunt siguri că n'avem să le facem nimic.

Vorbeau cu toții deodată. O bizară hărmălaie rusească, jidovească și moldovenească. Ni le tălmăcea pe graiul nostru, cel mai curățel din-

tre ei. Păreau că au de gând să ne spună multe de tot, dacă nu ne-am fi grăbit să cerem găzduirea. Am așezat posturile, am pregătit schimburile și am început încurajându-l. Operațiunea din urmă a durat poate mai bine de trei ceasuri, spre nemulțumirea tălmăciului, care de data asta ne asigură îndurerat că n'au știut din timp, căci altfel...

M'am pomenit în casa unei jiduce înalte, brune cu pielea albă palidă, cu ochii cenușii. Părea singură în casă. Știa românește nu tocmai stricat, dar abia băiguia și se uita la noi cu o groază de moarte. Nici nu îndrăznea să-mi privească ordonanța, un vlaşgan ca muntele, care-mi desfăcea bagajele și-mi pregătea masa.

Ovreica stătea tocmai în colțul celălalt al camerei. De câte ori unul din noi făcea vre-o mișcare într'acolo, ea își târșea ușor piciorul spre ușa din fund.

Începui să mă plimb prin cameră. Întâi într'un colț apoi, într'altul; în urmă o luai spre ea. Îmi urmări primele mișcări cu ochii holbați. Când îmi făcui drum spre dânsa se agită deodată disperată pe loc. Și cum nu avu timp să ia vre-o hotărâre îmi zimbi dulceag. Un zâmbet fricos, neobișnuit de comic.

Mi-a plăcut totdeauna să mă joc cu spaima omenească, atunci când mi-a fost în putere. Poate tocmai, pentru-că și ei i-a plăcut să se joace atâta cu mine. Mă oprii deci lângă ovreică, privind-o cu gravitate. Ea păli: zâmbetul îi îngheță pe buze. Băgai însă de seamă, că e și mai bine făcută

decât mi se păruse la început. Fără a schimba expresia feței, începui s'o măsoar de jos în sus. Ochii îmi întârziară fără să vreau pe șoldurile frumos arcuite. Apoi pe ridicătura tremurătoare a sânilor, ale căror contururi se ghiceau ușor sub violetul bluzei subțiri. Ea îmi urmărea îngrijorată linia privirei. Fața i se încinse ca și când tot sângele i s'ar fi revărsat sub pielea obrazilor. Dar nu făcu nici cea mai neînsemnată mișcare de răsvrătire. Din potrivă; mi se păru că ochii i-se luminează și zâmbetul îi apără din nou pe buze. Un zâmbet mai îndrăzneț, mai provocător. Ce întorsătură? Eu n'avusesem de gând decât s'o uimesc puțin.

Ordonanța eși afară. Întinsei ușor mâna și i apucaii mijlocul. Ea se inclină molatec spre dreapta și ochii i se închiseră alene. Ce fericire mă aștepta în casa asta! Era pentru prima oară, când binecuvântam rășbolul. Ordonanța intră și eu îmi retrăsei mâna. O poftii la masă, se așeză, dar nu se atinse de bucate.

Îmi mărturisii că se temeau de venirea noastră; se așteptau să-i măcelărim.

Protestai indignat. Prinsesem gust de vorbă. Îi spusei că armata noastră nu-i ca cea rusească. Noi suntem foarte civilizați. Noi respectăm populația civilă. Atât timp cât populația nu ne atacă, noi n'avem nimic cu ea. Orice abuz e aspru pedepsit.

Ea dădea din cap, neîncrezătoare.

— Reclamă, părăște dimneata pe-un soldat — ce soldat? — pe un ofițer, că ți-a făcut ceva rău. Să vezi pedeapsă... Avem ordine foarte severe...

Ea zâmbea cu aceeași neîncredere. Lucrul ăsta mă necăjea. Trebuia înlăturată ori ce îndoială asupra armatei noastre. Trebuia să câștigăm încrederea poporului. Aveam ordin, și trebuia să apar cu totul, sub o altă lumină în ochii jidoavcei.

— În satul unde am poposit astă noapte, un soldat a furat o găscă. Ei bine, a fost aspru... a fost... un altul a...

De fapt nu știam dacă se petrecuse ceva în satul unde poposisem noaptea trecută. Mă gândeam însă că exemplele sunt mai puternice decât asigurările.

— Un altul a bălănt pe-un localnic...

IOANA:

*In curtea de culoarea mării râde o fată slută,
și vântul îi prinde rochia 'n scafeți și cucută;
aerul e sărat și foarte vechi gardul pe unde
câte o vită de var murdar pătrunde.*

*Biserica: plină de bălărie
și de somnul bufnițelor târzii
cu ochii solzi de zale
deschiși în visul de zi; și târcoale
de lîiteci, pocale înverse,
peste mormintele șterse,
duc putrede umbre întinse
printre făclile stinse.*

*Fata care nu știe cîi
fata cu rochia murdară,
plînge pe mormintele pustii
chiamă păsări galbene din vară.*

*Fată cu ochii cum sînt vopsite șopârtele
scoală-te depe lespezi
du-te unde curg gârlele
viața să-ți lepezi.*

*Ziua te latră câinii
și te rup copiii;
și te-ascunzi când seara vine
și te prind oamenii 'n spini,
și ți dau cioburi cu lumini,
și se duc și rîd de tine.*
1916.

I. VINEA

— Oi, oi, oi...
— Dar, știi ce a pățit? Nu știi?
A fost bătut la sânge.

— Oi, oi, oi...
— Nu, să nu-ți închipui acum
că noi ne batem toată ziua. La noi
în armată nu merge bătaia. Totuși,
une ori... pe infundate...

— Oi, oi, oi...
— Oștirea noastră e cu totul
altfel. Uite, eu sunt ofițer. Du-te
dumneata la colonel mâine dimi-
neață și spune-i că ți-am făcut
vre-un rău. Să vezi ce pat...

Ovreica mă privea cu ochii minu-
nați dela început. Îmi răspunse
abia întru târziu, după ce-i ținui
aproape un discurs. Și după sigu-

ranța glasului cunoscut că i a tre-
cut frica. Tresării de plăcere: o
câștigasem.

— Atuncea, zise ovreică, dumnea-
voastră sunteți civilizati...

— Păi sigur frate.

— Dumneavoastră nu împușcați
pe oameni.

— Da firește...

— Și nu le furați vitele.

— Cum să se poată...

— Și nu... silniciți femeile...

— ...Da fireș... adică cum?

Sigur că nu le siluim... dar... nu-
mai așa... dacă vreau ele... dar
încolo, la noi nu se pomenește...

— Dumnezeu să vă ție... Bietul-
Avrum, când va afla...

— Avrum? Care Avrum?

— Bîrbatu-meu. E acum la Chi-
șinău; vine peste trei-patru zile...
când va afla el, că nevasta lui n'a
pățit nimic...

— Mda... În schimb noi ofițerii
ăștia români... avem alte mij-
loace... înțelegi... pentru femei...

— Noi... nu le siluim... noi...
înțelegi... le captivăm... noi...
înțelegi, nu-i așa...

Ovreica mă privi foarte nelămu-
rit. Totuși inclină din cap afirmativ.

— Mă examinează, gândii.

Și cum ordonanța eși afară cu
tacămurile, îi apucași ușor mâna.
Ea și-o retrase însă brusc și ochii
își măriră iarăși orbita. Ne ridica-
răm exact în același timp. Dar
până să ocolesc masa ea și făcuse
trei pași, de-andăratelea... O ajun-
sei dintr'o săritură; îi apucași bra-
țele.

— Eu... femei cinstită...

O atrăsei spre mine, vrînd s'o
sărut...

— Eu spui la domnul coman-
dant...

Buzele o atinseră ușor pe bărbie.
Ea se smuci speriată și înainte ca
să-mi iau seama, îmi scăpă din
mână. Trânti cu putere ușa came-
rei din fund și-o auzii împingînd
drugul. Mă năpădi mânia. Eram
gata să mă năpustesc cu pumnii
în ușă, ca un titan ce mă simțeam,
când întorsei capul speriat. Chiar
în același timp cineva se mișcase
hotărât într'un colț, gata să mă
atace. Mă liniștii repede. Era ima-
ginea mea din oglinda cea mare
a dulapului.

Când mă văzui cu ochii rătăciți
și cu părul răvășit ca-un sălbatec,
șovăii. Apoi zâmbii voinicos. În
urmă mi-adusei aminte de princi-
piile mele, umanitare, de care
faceam atîta caz. Era pentru întâia
dată când mă găseam în contra-
dicție cu ele. Ce caraghioslăci! Ce
dracu m'apucase?

Am stat mult în fața oglinzii.
Poate m'aș fi mulțumit cu reflexi-
unile mele auto-ironice, dacă din
camera vecină n'ar fi venit un
sgomot ciudat: un fășait urmat
de o cădere ușoară că și când
cineva ar fi aruncat un vestmînt
dela distanță. Ideea că jidanca mea
se desbracă, mă înfioră; imaginea
corpului ci alb mat, par'că-mi stre-
pezi sufletul. Incepui să tremur și
mă privii din nou în oglindă. De
astă-dată rânjeam, cum nu mi-aș

fi închipuit că știu să rânjesc. Era cu neputință să mai dau înapoi,

Tot sunt un păcătos...

Și buzele mi se lărgiră și mai mult privind la celalalt eu; mă așteptam să prind în expresia figurii sale un semn de aprobare, de încurajare. Văzui că el avea aceeași părere despre sine, ca și mine. Râserăm deci reciproc cu resemnată încuviințare.

Mă apropiai pe ușă și prinsei ș'o sgudui.

— Deschide sau sparg!

Incepui că strig cu o energie, care mă făcea să râd. Dinnăuntru îmi răspundea o voce plângătoare. Un moment tăria glasului mi se muie; dar îmi reveni repede cu forțe superioare. Isbii cu piciorul. Ș'atunci un plâns sguduitor, o isbucnire puternică de suspine, urmata de-un fel de bocet prelung, dureros, cobitor, mă opri ca prin farmec.

— Săraca de ea!

Imi amintii de familia mea în mâinile vrășmașului.

— Înainte, îmi comandai însă, ca un brav războinic. Și piciorul sgudui din nou ușa din țâțâni.

Drugul pocni. L'a deschis ea sau lovitura piciorului meu? Mă năpustii înlăuntru. Era întunec. Mă pregăteam să examinez precaut împrejurimi, căci războiul mă învățare să-mi comit vitejii cu precauție. Din fund, din spre dreapta auzii suspine. Acolo, între cele două pete spălăcite ale ferestrelor, pe fundul negru al păretelui, distinsei albeața cearcafurilor unui pat. Și încordându-mi ochii îi recunoscu siluetă orientală, amestecându-se într'un maldăr de perine. Mă apropiai și-i innăbușii suspinele cu un sărut.

După un ceas o întrebai:

— E, nu puteai să-mi dai drumul dela început?

— Vream să văd, sunteți tot ca Rușii?

A doua zi la popotă ne povesteam aventurile din ajun. Nu mă puteam lăuda c'am fost singurul erou dintre oficeri. Apoi din convorbirile avute cu soldații, conștatai că mai mult de trei sferturi trecuseră prin peripeții la fel. Și nu știu cum, parcă mă cuprinse o înduioșare față de târgul întreg, de evreii încărlionțați, de bătrânele cu priviri bănuitoare, de cele tinere, care se lăsau desfrâului cu resemnarea supusului.

Peste o lună primirăm ordin de

plecare. Ii spusei Rebeccei mele cu care aveam acum întâlniri mai rare din cauza întoarcerii lui Avrum

Ochii i se luminară.

— Tu glumești cu mine, hoț...

— Nu glumesc dragă. Măine scapi de mine negreșit!

După amiază ordonanța începu să mi pregătească bagajul. Surprinsei, pe Rebeca, urmărindu-l cu aceeași ochi spăimântați, cu cari ne privise în noaptea dintâi. Când mă văzu, îmi căzu la piept plângând copilărește.

— Tu pleci, tu pleci, tu nu m'ai mințit! De ce pleci? Stai! Când mai vii...

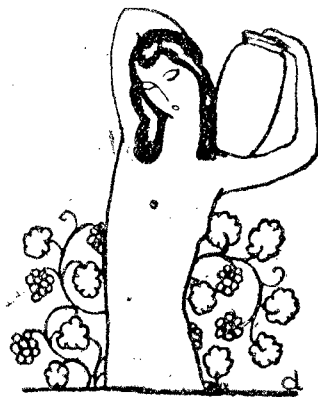
Când a doua zi la prânz, pozosirăm la doisprezece kilometri de târgușorul ovreiesc, fără să vreau auzii după un tufiș o frântură de convorbire între doi gradați.

— Mă, mare jale am lăsat...

Știi ce mi zicea a mea? Aci își pițăgăi vocea: „La voi dulei și scumpi... Ruși scârboși.” Uite parcă o aud: plângea și-mi spunea. Mă și când am luat-o întâi în brațe; tipa și mă blestema pe limba ei, de să ia casa în sus, nu altceva... Mă, și nu cred să le fi făcut Rușii mai rău...

Țignalele începură să tipe. Rândurile se strângeau. Comenzile răsunau scurt. Porneam înalte pe drumul gloriei...

GIB. I. MIHĂESCU.

Choses de Théâtre

cahiers mensuels de notes, d'études et de recherches théâtrales.

Admirabilă revistă pariziană de teatru, sub direcția compatriotului:

Matei Rusu

Redacția, administrația.

104, faubourg Saint-Honoré 104 Paris.

Exemplarul 2.50 fr., abonamentul în străinătate, ediție obișnuită 25 fr., ediție de lux 60 fr. anual.

CU PRILEJUL MORȚII LUI KOROLIENKO.

Acum patru ani, când armatele Rusiei sesfărâmau în Moldova, iar ofițerii fără grade și cu epoleții smulși, își vindeau caii pentru a aduna rublele ce aveau să plătească drumul până acasă; am cunoscut un potporucic, uscățiv, cu ochii de mongol și cu graiul nervos, care era văr cu Leonida Andreef. Ca și acum zăpada oblonise ferestrele, crivățul nu se potolise de câteva săptămâni; și prizonieri în casă în fața ceștilor de ceaiu deșertate după obiceiul pravoslavniciei Rusii până la al doisprezecelea rând; am ascultat multe nopți, povestiri minunate. Potporucicul mă uimea. Vorbea despre cel care scrisese; *Răsul roșu, spionul, povestea celor șapte spânzurați, gândirea ori Jugul războiului*, cu nepăsare ca despre un muritor de rând, cu slăbiciuni mărunte și adeseori ridicole. Fuseseră tovarăși de copilărie, se bătuseră împreună, aruncaseră, amândoi cu pietre în ceștile stălpilor de telefon; aceleași pedepse primiseră pentru lecțiile neînvățate. Dar închipuirea mea refuza să l vadă asifel pe autorul ludei Iscariotul.

De aceea poate, m'am bucurat în dimineața când și-a încins sabia cu teaca neagră de piele și a pornit spre stepele înzăpezite, unde nu știa ce-l poate aștepta și unde de pe atunci încă, moartea i se vestea a nu fi cea mai de temut suferință.

Aceste perspective nu mă înduioșeau. Gândeam numai că pleacă un om, care se instalase în casa mea și două săptămâni nu făcuse decât să-mi contrazică cu fiecare amănunt divers și cu fiecare anecdotă inofensivă; o închipuire pe care o înfiripasem cu încetul, în ceasurile emoționate de lectură și care îmi devenise scumpă.

Moartea lui Korolienko, mi-a adus pe neașteptate această îndepărtată amintire. Se duc așa dar, pe drumul pe care toți îl vom bate

la capătul sbuciumărilor noastre — și zugrăvitorii aceștia ai stelelor nesfârșite, și descoperirii acestia de diamante în besma neînțeleasă a sufletului slav, așa precum pornim cu toții la plicticoasa călătorie din urmă? Se lasă tot astfel târâți în neant, fără nici cea mai mică împotrivire, fără revolta supremă și bizară niăcar, a celui ce stăpâni odinioară spiritul omenesc, din solemna pășnicie a livezilor lasnaiei — Poliana? Până la atât se mărginește puterea sufletului lor, că se lasă ascultător aidoma ori cărui negustor de curele sau de grâne vrerei imutabile a comunului destin omenesc? Sufletul acesta care a plâsmuit suflete mai presus poate de creațiile eternului plămăditor?

Pot porucicul de odinioară avea dreptate, aceiași dreptate ineluctabilă, sarcastică, rece, pe care o are scurta știre a gazetelor, ce vestesc laconic și aspru sfârșitul banal al povestitorului frumoaselor călătorii siberiene, al pădurei care murmură, al mutei tragedii din sufletul muzicantului orb.

După Andreeff, Block, apoi Korolienko. Toți, trei secerăți aproape prematur, de bruma și sălbateca realizare a idealului, după care plângea atâta și pe care l credeau așfel.

Ultimul dispărut duce poate cu el, tot secretul minunei care a fost literatura rusă a deceniilor trecute. Opera lui întreagă este doar reflexul operei tuturor înaintașilor săi titanici. Dostoiewski, Tolstoi, Turghineeff, un palid reflex, refractat prin lentina viguroasă a spiritului său de desăvârșit artist, de rafinat mântuitor al formei și readus astfel la puterea de lumină originală, crudă, vie, orbitoare.

Ce ne va mai oferi literatura rusă după depășirea idealului întrevăzut prin perdea de lacrimi și sânge? Ce ne va mai dărui ea, când țării de acum ai libertății vor putea aduce ziua mântuirii robilor, pe care o vestesc într'una nespus de aproape? Cubism, futurism, dadaism?

C. ST.

ZAMOLXE

(Mister în trei acte de Lucian Blaga. Ed. Institutului de Arte grafice „Ardealul” Cluj.)

Zamolxe trac cu sufletul furtunos și interiorizat a voit să dea poporului dac, „neam de urși”, o religie nouă. Și în locul numeroșilor zei din templul Magului, trarul a propovăduit credința într'un singur Dumnezeu orb.

În dimineața ceea ca să mă priceapă și copiii l'am schimbat în orb.

Le-am spus: noi suntem văzători, iar Dumnezeu e-un orb bătrân.

Fiecare e copilul lui —

Și fiecare îl purtăm de mână...

Căci nu ești tu Dumnezeire ne'nțelesul orb,

Ce-și pipăie cărarea printre spini?

Nu știi nici tu de unde vii și unde mergi.

Ești chinuitul Gând, strivit în gol.

Te sbuciumi veșnic dibuind

Să faci minuni cum n'au mai fost

dar brațele nu-ți sunt așa de tari.

precum ți-e visul de înalt

Atât de des tu cazi înfrânt

Și nici nu bănuiești furtuna de lumină

[ce-ai creiat-o.

Pentru a birui însă, credința are nevoie de jertfă. Dacă Isus n'ar fi pierit pe cruce — scria cu drept cuvânt cred, un iubitor de paradoxe — poate religia creștină rămânea una din diversele secte neînsemnate ce abundau acum două mii de ani în Asia mică, și despre care amintire păstrează astăzi numai istoria.

Zamolxe a fost dar alungat de daci cu pietre. Abia după ani de îndepărtat exil, în peșteră și după ce norodul dac nu-și mai amintea despre ființa profetului, de cât poate cu remușcarea martirului ce l-au silit să indure; învățătura lui Zamolxe a prins a da roade. Religia Dumnezeului orb se întinde. Mulțimea dă foc cetății, vrea să darăme templul, să sfarme vechii zei. Chiar și printre ostașii de strajă se numără acum »orbi« de-ai lui Zamolxe. Și magul nu mai știe cum să și salveze zei.

Atunci se naște legenda. Religia orbului, e pentru vechiul templu o primejdie; un zeu mai mult n'ar

fi de cât un altar mai mult în templul celorlalți zei. Mai de temut e învățătura lui Zamolxe lapidat cu pietre și alungat undeva, departe; — decât un Zamolxe simplu zeu. Căci poporul adorând zeii, le uită învățătura. Magul înțelege aceasta. Și Magul cel dintâi împrăștie legenda lui Zamolxe-zeu, și-i ridică pentru a-i distruge învățătura, statue în templu.

Astfel, după ani, Zamolxe întors ca să moară pentru învățătura sa, intră în cetate în ziua chiar când poporul sărbătorește propria-i zefificare. Religia orbului s'a destrămat, mulțimea are cultul unui zeu rou și atât. Iar noul zeu Zamolxe cioplit în piatră e adorat împotriva învățăturilor sale.

Poporul se răzbună;

Fără să vrea, fără să știe...

Ai încercat să-l scapi de zei

Și azi îți ai și tu

Un chip de piatră între ei.

Magul se înspăimântă de această întoarcere. Dar știe că norodul nu mai poate crede în religia orbului, nici în profetul său, atunci când îl îndestulează cultul zeului Zamolxe:

Ai un altar și-o lume-ți cade 'n pulbere.

Pleacă înapoi! Altarul n'are trepte:

Ești sus, — zadarnic cerei — nu poți

Să-l mai cobori.

Răsvărire?

Împotriva cui?

Azi nu mai ai nici un vrăjmaș;

poporul ți se-nchină

și eu-s preotul tău.

Lui Zamolxe, nu-i rămâne după sfatul magului decât să ia din nou drumul peșterilor.

Și spune Magul:

Du-te! Dar zilele când s'or mici de frig și foamea te va roade.

Îți îngădui să te 'ntorci,

din când în când,

necunoscut — ca cerșitor,

să stai aci pe treptele acestor stâlpi

și să-ți întinzi spre trecători

tremurătoarea mână.

Se vor găsi și oameni cari să-și dea

o pâine și un strop de vin

din toamna lor răscopă.

Rămășițele ce prisosesc

dela altarul tău,

de asemenea le vei primi din îndurarea

[mea.

Am lacrimi de milă pentru tine.

O nu 'ncerea a doua oară furia norodului
Eu nu sunt rău, dar pleacă unde știi!
Ca cerșetor mai poți să vii —
Aci, pe treptele acestui templu
Când ești flămând
Și viscolul se va 'ncălzi sub sdreanța ta!

Zamolxe își sfarmă statuia. No-
rodul îl ucide. Dar zeul dămânat
și Zamolxe mort; înseamnă în-
toarcerea orbului.

UNUL.

(lângă colmuna din față, către vecinul său)
Zamolxe e mort.

AL DOILEA.

Dar ne-a adus pe Dumnezeu.

INTĂIUL.

Orbul e iarăși între noi.

AL DOILEA.

... și 'n noi.

Tema centrală dar, simbolul misterului, s'a rezuma schematic în: sacrificarea individului pentru propria idee. Odată aruncată sămânța unei credințe în lume, pentru a birui își devoră creatorul. Mulțimea, va înclina la început să idolatrizeze mai ales Omul; iar cu cât cu cultul acestuia va crește cu atât învățătura sa generoasă și fecundă va deveni un mit, se va volatiliza, va fi chiar cu bună ori cu rea credință, denaturată. Pentru a salva ideea de această substituție, jertfa ființei devine o necesitate psihologică. Descătușată de om, credința reînvie prin rug, prin cupa de cucută, prin coroana de spini. Pentru trainicia unei case, legenda spunea odinioară, că e nevoie de închis în ziduri umbra unui om care va muri într'un an; răscumpărând cu viața sa eternitatea temelilor. Peirea lui Zamolxe sub sfărîmăturile proprii statui e condiția fizească și fatală, cu împlinirea căreia numai, religia Dumnezeului orb se poate înoarce iarăși între daci și în daci.

Din simbolul acestui mister, se difuzează sferele altor sugestii. Tracul absoarbe natura în eu, dacul își topește eul în natură. Zamolxe reprezintă, cum just a caracterizat un foiletonist din Capitală mai puțin grăbit decât obicinuiții cronicari; panteismul oriental, poporul dac reprezintă panteismul occidental. Zamolxe tracul întră mai adânc în întunericul umed și confuz al peșterii; pentru a fi mai aproape și mai sigur stăpân pe sufletul său — Zemora, fiica Magului dac,

aleargă tot mai sus, spre soare, tot spre soare.

Despre frumusețea celor trei acte cari alcătuiesc misterul lui Lucian Blaga, despre imaginile senzibilizate, despre unda versului cristalin și răcoros care străbate cele 80 de pagini; nu ne e îngăduit a aminti aci. Ni s'a adus și fără aceasta, de câtva timp învinuirea a neroadă, că alcătuim aci o asociație de admirație mutuală. Opera lui Lucian Blaga și-a găsit fără noi și în afară de noi, încununarea. Festivitatea dela cea mai înaltă instituție de cultură a Ardealului, aclamarea poetului la sărbătoarea Universității din Cluj, răsplătirea operei cu cel mai mare premiu poetic al Transilvaniei și atât de adânc în-telegătorul raport al dlui Profesor Sextil Pușcariu cu acest prilej — fac de prisos și interpretările și aprecierile noastre. I. d. 1937

Teatrul Național din Cluj. *Hero și Leandro. tragedie de Grillparzer.*

După turneul dnei Marioara Voiculescu, de care s'a ocupat cronicarul nostru dramatic din Iași; Doamna Olimpia Bârsan a jucat Hero și Leandro; căci dela un timp încoace numai domnia sa joacă pe scena teatrului național din Cluj ori ce rol cu puțință; restul actorilor buni, de mijloc sau răi o secundează câte odată; de cele mai multe ori încă privesc și ei ca simpli spectatori, fac critică dramatică și trag învățăminte.

Deci după o Monna Vana a lui Maeterlinck și a Dnei Voiculescu, o Hero a lui Grillparzer și a doamnei Olimpia Bârsan. Nici o disproporție, nici o nepotrivire. Sau aproape nici una.

Cum poate să impresioneze piesa tragedianului vienez după Monna Vana; tot cu aceiași putere ne-a impresionat dna Bârsan, după cea-laltă tragediană. Nu știm precis dacă Grillparzer este vienez sau a trăit la Viena. L'am făcut însă mai sus cetățean al acestui oraș, fiindcă aproape am jura cu mâna

pe cruce. că numai de acolo poate să fie.

Hero și Leandro este pur și simplu o tragedie vieneză. Adică are în ea atâta nerv dramatic, aceleași mijloace și aceiași putere de impresionabilitate cât a putut să ofere bună oară muzica confecționată de acest oraș, cam de pe la mijlocul secolului trecut și până astăzi. E tragedie totuși; e sguduitoare dacă vrei. Se varsă și'n ea sânge, ca'n ori ce bună tragedie. Dar e sânge vienez. Curge lin ca valurile Dunărei albastre și'n loc să te înspăimânte rozul lui, aplauzi pe doamna Bârsan, c'a declamat frumos, accentuând fie-care rimă, niște versuri al căror dramatism s'ar putea transpune în proză cam în felul următor: cum? ce? nu se poate! una ca asta e ne mai auzit. Mai bine moartea! Sau: să-i stingem lumânarea, ca să moară!

Povestea cu lumânarea ar fi frumoasă dacă plâpânda luminiță antică, la palida pâlpăiere a căreia se putea desbrăca seara o preoțesă într'o chilie de templu ca să se culce, ar fi avut puterea reflectoarelor moderne. Inchipuți-vă un iubit care să avântă încât să treacă un adevărat braț de mare, pentru ca să ajungă la turnul unde-l aștepta iubita; ei bine omul acesta era condus prin furia valurilor doar de atrăgătoarea lumină, pe care dulcinea o aprindea la fereastră și care fără oglindă și fără sticlă de lampă, e problematică dacă s'ar fi putut vedea la trei-patru sute de pași. Dar piesa este clasică spunea cineva și în piesele clasice amănuntul n'are rost. Foarte bine.

În noaptea fatală, iubită se culcă afară, pe prispă, deși iubitul convenise s'o găsească sus în turn. Dar în această noapte fatală izbucnise furtună năprasnică și poate socotind să nu mai vină mult așteptatul, mult dorit; poftise să se culce sub cerul liber, trei-patru metri de țărnuț clocotilor. Sunt însă furtuni groasnice pe mare care, prea ocupate cu îndărătnicia valurilor, scutesc malul de furia lor. Hero, profită de un astfel de fenomen marin ca să doarmă la aer și netemătoare că ploaia eventuală ar putea să-i umezească puțin cămașa de noapte, după ce-și exprimă convigerea că el, cu dragostea lui nebună, ar putea veni și pe un astfel prăpăd; la asigurările unei confidente, adoarme pe loc legănată de mugetele mării. Iar preotul, mai sigur de cât ea că pe

Leandru nu-l poate opri o așa vreme, deși abia atunci începuse să bănuiască misterul lumânării, o stinge. Rezultatul: Leandru se înneacă și valurile îl aruncă tocmai lângă patul improvizat al Herei. Faptul că mortul pe care autorul îl plimbă două, trei tablouri pe scenă cu targa, n'are capul crăpat de stânci sau de pictrele templului, ci e frumos ca un cap de mort dintr'o frumoasă tragedie vieneză, nu ne mai lasă nici o îndoială că pe el la răpus doar furtuna și că lumânarea n'are nici un amestec în acest asasinat, iar romantica ei poveste cade dela sine ca nefolositoare subiectului. Și faptul că valurile îl aruncă mort tocmai lângă iubita lui, care îl aștepta viu, e o dovadă mai mult că omul putuse nimeri la fața locului și fără semnale luminoase. Este fatal: când te apuci să fi erou de tragedii vieneză, un tragic și frumos sfârșit te paște din umbră.

Toată istorioara aceasta romanțioasă e împletită cu versuri duioase și dulci: dna Bârsan s'a ținut tot timpul la înălțimea lor.

g. m.

HELIANTA Două vieți stinse. Mărturisiri. Natalia Negru. Editura Viața Românească. București 1921.

Știm, un proverb persan, — căci toate proverbele fără origină precisă sunt persane sau arabe — ne sfătuiește să nu atingem o femeie, nici cu o recenzie. N'avem însă încotro. Brutali și fără gingășia la care ne povățuește înțelepciunea aziatică, trebuie să începem prin constatarea că volumul dnei Natalia Negru e o faptă rea. Dacă a vrut să fie o pledoarie, nu și-a ajuns scopul. Dacă a vrea să fie o broderie de literatură pe scheletul unei realități, și l-a ajuns și mai puțin. *Helianta* n-a reușit să aibă nici un succes de scandal, care ar fi mulțumit măcar editorul, nici unul de literatură care ar fi mulțumit autoarea; nici unul de stimă, care i-ar fi conșolat pe amândoi. Tragedia care a sugrumat viața ce-

lor doi poeți ce ne-au desmierdat cu viersul lor tinerețe, e redată mai pal de cum reporterul grăbit reconstitule între două ediții „drama din strada Pacienței”. Astfel constatăm încă odată, că fenomen de osmosă literară nu poate exista. Ori cât ar fi stat Dna Natalia Negru, în cea mai intimă apropiere de cei doi scriitori cari au strălucit în generația lor, nu s'a împregnat nici cu gingășia scrisului, nici cu acea subtilitate artistică rară, care i-au caracterizat pe amândoi. *Helianta*, ne aduce banalități sau dulcegării. Și ce carte de sfâșietoare psihologie, ar fi putut scrie dna Natalia Iosif — Anghel-Negru, dacă ar fi avut ochi de văzut. Când din viața unui cerșitor, ori burghez inofensiv, se poate reconstitui o dramă — cum n'a găsit autoarea în stășierile la care nu numai că a azistat, dar a și luat parte — decât un material banal, care așa cum e tipărit îl răzbună pe d. Radu Cosmin de toate injuriile îndurate după al său Babilon?

„Am manie pentru perfecția frazei . . . mintea mea înregistrează „toate cacofoniile și caută ca să așeze cuvintele cum trebuie, ca să reiasă armonia și sonoritatea frazei” — asta, ne-o mărturisește dna Natalia Negru, într'a 9a pagină a cărții, prevenindu-ne de virtuțile sale literare.

Și pentru a demonstra cu exemple aceasta pasiune, dna Negru scrie îndată:

„Ochi, nas, gură — fără să fie diforme — nu aveau nici o formă...” Sau această descriere:

„... fetița cea mică, de vre'o trei ani, *drăguță*, îndesată, cu ochi negri, *gura potrivită*, vîoaie, roșie...” care ar fi putut să continue, ca în pașaport; — cu „nas potrivit”, frunte „mijlocie”, figura „ovală”, bărbia „rotundă”... De altfel, Dna Natalia Negru, urmează d-șa, după patru pagini, exact în același ton, numai că nu e vorba de astădată de aceeași „fetița mică”, ci de „Soltana — (care) — era fată voinică și „frumoasă în felul ei. Trupul perfect proporționat, fața rotundă, ochii mari, negri, nas micuț, *gura potrivită*, însă avea foarte mulți „pistru”.

Admirabilă plasticitate și netăgăduită măiestrie de stil! *Helianta* are cuvânt să fie mândră; „pentru mania perfecției”. Acest „însă avea foarte mulți pistru”, atârnă în coada frazei ca un adevărat vârf de sparanghel muiat.

Magia stilului culminează însă în reflecțiile de mai jos, pe cari le am mai citit cândva în *Gazeta Săteanului*:

„Mămăliga! — de n'ar mânca „țăranul mămăligă, ce mult s'ar „ușura traiul...”

„N'ar mai sămăna așa de mulți „popușoi, n'ar mai avea două „prașe pe vară, apoi culesul, des„ghiocatul, bătutul, măcinatul și „vremea pierdută, lemnele cheltuite „truda de a fierbe ceaunul de trei „ori pe zi...”

Înțelegeți foarte bine ce rol decisiv trebuie să fi avut *chestiunea mămăligei și ceaunului*, în drama celor vieți stinse. Iată un ele nent nou și prețios, pentru istoricul literar ce ar voi deacum să reconstitue împrejurările în care Iosif a sfârșit cu mintea turbure, iar Anghel și-a curmat cu un glonț zilele.

Pentru rest, dna Natalia Iosif Anghel Negru, s'a mulțumit să divulge niște scrisori, pe cari le credem autentice. Acestea nu contribuie decât la întărirea convingerii, că fără talent sau cu talent, cu suflet sau fără suflet, idealisti ori cinici, oameni, devin bieții aceiași, când se află în *rut*.

INTRODUCERE IN STUDIUL LITERATURII VECHI. Alexe Procopovici. Cernăuți 1922.

Admirabil tipărită, cu o grijă de care ne-am desvâțat demult, cartea dlui Alexe Procopovici, profesor universitar la Cernăuți, se anunță cu modestie, a nu fi decât un manual îndrumător pentru cei cari vor să studieze istoria literaturii noastre vechi.

Dar cum această literatură nu se poate studia numai în baza informațiilor scoase din operele ce o constituie, ci reclamă mai ales o orientare sigură asupra mediului din care au ieșit și asupra împrejurărilor în care au fost scrise și cum dl Procopovici insistă asupra acestui mediu și acestor împrejurări mai mult decât se obicinuește; cartea sa își trece modestele făgădueli. Cercetările sale pun adesea într'o lumină nouă și mai bine precizată, stări de lucruri care și pentru specialiști au rămas uneori confuze sau neglijate.

Studiind cele dintâi începuturi ale creștinismului nostru; relațiile Dacei cu celelalte ținuturi romane, cei dintâi misionari creștini ajunși în nordul Dunării, misiunea lui

Nicetas din Remesiona și legăturile cu sudul Dunării; dl Alexe Procopovici scoate în lumină constatarea că ne-am format în același timp ca popor romanic și ca popor creștin. Trecând la epoca limbii slavone, autorul evoacă epoca confuz cunoscută, când substratul latin a fost inundat de valul paleoslavon, sfârșind prin introducerea limbii paleoslavone în biserică și stat.

După desființarea întâiului imperiu bulgar și sub influența creștinilor dela nordul Dunării, românii oscilează între Bizant și Roma. E epoca în care Rușii și Polonii încearcă a pune stăpânire pe sufletele și credința moldovalahilor, când în principate se desfășoară o inversunată propagandă catolică, apar dominicanii în ținuturile oltene și încep persecuțiile maghiare. Credința strămoșească rezistă tuturor încercărilor de convertire; deși după ingerințele ungare în Muntenia și după ce curțile întemătorilor celor două principate românești încercă să fie la modă latină apuseană, lupta s'a dat mult timp încă între catolicism și ortodoxism.

În perioada hegemoniei române Procopovici subliniază rolul jucat de școala lui Nicodim și de cele dintâi mănăstiri românești, cari au devenit focare de cultură. Înainte și în epoca lui Ștefan cel Mare și Neagoe Basarab, când patriarhii dela Constantinopol căzuți în puterea sultanilor și-au redus ambițiile față de noi și adesea au apelat la sprijinul moral și material al voievozilor noștri, — am ajuns de fapt la hegemonia în biserică ortodoxă și am fost mult timp „păstrătorii unității creștine în lumea supusă politicește islamului”. Această epocă e ilustrată de învățăturile lui Neagoe și apoi de primele tipografii înființate, care poartă încă timbrul artei tipografice venețiene. Cea dintâi tipariniță adusă de Macarie, din cetatea Dogilor prin Cetinje; înseamnă începutul unei epoci de înflorire. Apoi odată cu tipărirea celui dintâi catechism românesc la Sibiu, și a evanghelierului românesc apărut în anul urcării pe tron a lui Despot Vodă, se inaugurează o serie de importante cărți bisericești, române ieșite de sub teascuri brașovene.

De aci începe decadența slavonismului în țările locuite de români. Epoca limbii slavone încetează când centrul slavonismului se mută dela noi, odată cu Petru Movilă la Chievlul rusesc. Atunci începe epoca limbii românești, fără ca limba sla-

vonă să dispară deocamdată, cu totul; — dar în acest timp se adaugă vieții noastre și toate elementele cari îndelung germinând, au dat loc la renașterea noastră dela începutul veacului al XIX lea.

LA CENTENARUL MORȚII LUI PETRU MAIOR. Cluj 1921.

Universitatea din Cluj, a comemorat în Februarie trecut o sută de ani dela moartea lui Petru Maior. Într'o broșură extrasă din Anuarul „Institutului de Istorie Națională” căruia i se datorește inițiativa acestei sărbătoriri, s'au tipărit abia acum Cuvântările rostite de dnii profesori Alexandru Lepădatu despre Rolul lui Petru Maior în viața națională și culturală a epocii sale; Ion Lupaș despre Scrierile istorice ale epocii sale și dl Sextil Pușcaru asupra Părerilor lui Petru Maior despre limba română.

Numele lui Petru Maior, e rostit totdeauna în tovărășia lui Samuil Clain și Gheorghe Șincai, trinitatea de învățați și luptători cu care se începe epoca noastră de renaștere culturală și națională. Dar pe când Samuil Clain, Cercetător blajin și iertător cu adversarii nu avea temperamentul unui luptător care să pornească un curent și pe când Gheorghe Șincai avea prea mult temperament de luptător, dar prea puțin sistem de studiu științific pentru a împlini această misiune istorică — Petru Maior apare între dânșii, și mai presus de ei, spirit critic, minte luminată, adevărul „apostol care găsește formula fermecată pentruca ideile nouă să prindă rădăcină”. Astfel, cu drept cuvânt d. N Iorga, în Istoria literaturii sale, numește timpul dela sfârșitul veacului XVIII-lea și începutul celui de al XIX „epoca lui Petru Maior”.

Marele său rol istoric, a fost acela de a aduce exponentul, cel mai autorizat, mai competent mai înfocat și mai militant al autohtoniei noastre în controversa istorică a originii Românilor și a continuității vieții lor în Dacia; și de a fi rămas timp de un secol că vreme controversa a fost discutată, izvorul nesecat și bogat dela care s'a inspirat istoriografia noastră națională întru susținerea mai departe a secularului proces istoric. Dnii profesori Lepădatu și Ion Lupaș au scos cu prisosință în lumină rolul pe care acest învățat și luptător l'a jucat în rededeptarea conștiinței noastre naționale. Esențialul scrisorilor sale a rămas și a intrat în circulația istorică; a servit mai întâi Ca izvor pentru scrierile polemice ale urmașilor imediați Bojincă, Murgu și Aron, — și apoi după ce discuția a fost reluată cu

aparatură critice și filologiei moderne de către Roesler, a servit Ca informație, argument și interpretare tuturor istoricilor români cari au apărut continuitatea noastră în Dacia; cu Xenopol în frunte. — Dl Sextil Pușcaru arată că protopopul Petru Maior, a fost și în lincvistică un tăietor de drumuri nouă. Sufletul pe care l-a pus dânsul și generația sa în lucrările de istorie, filologie și popularizare științifică, credința nouă ce se degaja din aceste opere avântate, a produs și a căminat renaștere literară a poporului românesc. E bine să nu uităm că ea a născut de aci, din Ardeal.

DELA NAȘTERE LA MOARTE Emil I. V. Socec. București 1921.

Cartea dlui Emil I. V. Socec este un îndreptar sufletesc. Ea încearcă să ne aducă puterea morală, care să recheme blândeța în obiceiuri, Cordialitatea în legături sociale; adevărul stoicism ce se îngăduie să primim ca un dar Dumnezeuesc și fericirea și suferința; în sfârșit toate acele virtuți creștine de care omul are nevoie în viață dar pe care de mult, le-a pierdut. E un apel la viața spirituală, Dacă școlile cu vaste și variate programe aruncă în fiecare an mii și mii de tineri pregătiți științifice pentru luptă și înțelegerea vieții; ea demult a uitat că avea și îndatorirea să redea societății și oameni cu ființa morală desăvârșită. De aci desechilibrul din sufletul modern, de aci o adevărată tragedie morală. În precuvântarea cărții sale, dl Em. Socec resumă admirabil în Câteva cuvinte, scopul ce urmărește:

„Iadividul prea încâtușat de interesele vieții zilnice, neîncetat preocupat de opiniile sale spre fericire, pe care adesea o înțelege rău; nu-și amintește decât foarte rar de suferințata sa morală. El se pierde pe toate drumurile spre a căuta fericirea acestei vieți; negăsind-o nici în distracții, nici în bogății, nici în glorie, „nici în plăceri. În realitate fericirea adevărată și neperitoare o găsim numai în noi înșine”.

Îndreptarul dlui Socec, fără a cere studii speciale, fără a rătăci în complexul prea mult formal al teoriilor etice, simplu și practic, cu mijloace la îndemâna tuturor, încearcă să ne arete drumul pe care să ne regăsim pre noi înșine și fericirea ce stă ascunsă și ignorată în noi.

Împărțită în patru părți, cu numeroase capitole, cartea ne învață pentru anii copilăriei: începuturile educației fizice, intelectuale și estetice, pentru tinerețe; conștiința socială, viața mo-

rală, demnitatea personală și încrederea în sine; pentru maturitate: Concepția vieții și educațiunea de sine, viața sufletească și mijloacele ei, meditația, liniștea interioară și puterea sufletească și în sfârșit pentru bătrânețea cuminența cu care se Cuvine să așteptăm resemnați moartea ca desnodământul firesc al vieții.

Înainte de toate, cartea dlui Sococ e o faptă bună. Și nu putem decât să o dorim cât mai adânc străbătută în tineretul dela care așteptăm și renașterea spirituală, Ce generației noastre nu i-a fost poate îndesul îngăduită.

LOIN DELA RIFFLETTE. Jean Galtier-Boissiere Ed. Cres. Paris 256 ppg. 5 fr.

Directorul revistei pariziene, *Le Cra-pouillot*, care de două ori pe lună ne delectează cu verva și îndrăcită și cu ascuțitul spirit critic ce trece în revistă toate manifestările intelectuale și artistice ale Franței; — nu este la prima carte despre război și soldați. *En rase campagne*, carnetul de drum publicat în 1917, a fost una din puținele descripții ale războiului de mișcare, în plin câmp, înainte ca lupta să se fi îngropat în tranșee, Perioada dela Charleroi și Marna, n'a dat literaturii de război decât această carte, *Ma piece* dl Paul Lintier și *Sous Verdun* de Maurice Genevois. Pe când însă în aceste din urmă, războiul apare patetic și tragic, învăluit în literatură și preocupări de stil, cartea dlui Galtier-Boissiere se remarcă tocmai prin neglijența voită a elementului literar și prin grija de a reda limpede, vioi cu logică și vervă, bătaia de câmp și spiritul soldatului anonim și obscur, înghițit în masa închisă sub bătaia șrapnelor.

Loin de la Rifflette, e mai degrabă de cum anunță subtitlul „roman satiric” — o Cronică pictorească a dosului de front. Viața dela depozite, dela centrele de formație, dela spitalele de convalescenți și centrele de instrucție; cu embuscații de acolo cu furnicarul de „fils a papa”, cu mutilații bucuroși că au scăpat în viață, cu școlile de copii de trupă, cu aventurile eroi-comice — se perindă vertiginos într'un film care înveselește și întristează. S'a amintit cu drept cuvânt, numele lui *Courtelaine*, cu prilejul acestei cărți, și credem într'adevăr că dela *Contreligne* nu s'a scris ceva mai vioi, mai prins *sur le vif*, despre ridicolul, nemerniciile, micile tragedii care stigmatizează viața abruptizantă a omului îmbrăcat în uniformă și devenit număr de matricolă.

După romanele derășboiu patetice și triste ale lui *Barbusse*, *Roland Dorgeles*, *Duhamel*, *Andrien Bertrand*, *Pierre Mac-Orlan*, *Jean Bernier etc.*; cartea dlui *Jean Galtier Boissiere* e ca o relaxare. Aduce în lumină un revers de medalie.

BRELAN MARIN Eugene Montfort Bibliotebue de Marges, Paris 3 fr.

E primul volum, din biblioteCa revistei *Les Marges*, care va publica în fiecare lună câte un volum înedit de *Georges Duhamel*, *Alexandre Arnoux*, frații *Tharaud*, *Paul Souchon*, etc.

D. Eugene Montfort autorul romanului de o tragiCă realitate care se numește *La Turquie*; al romanului pasional întrun decor pitoresc care se numește *La Chanson de Naples* și al ramanului romanesc, care se numește *Un coeur vierge* desfășurat într'o insulă singuratică de pe țărmul Breitaniei — ne oferă de astădată trei scurte povestiri marine.

Le revevenant des Cappuccini, este istoria lui Petro Catala, fiu de nobil din Palermo, ucis de trăsnet la 1684, și care revine noaptea în camera unde se află uitat, portretul logodnicei sale Bianca Belfiore. Poveste de strigoi și iubire. *La Soiree perdue* evocă viața de mic cafe-concert din Barcelona, cu dansatoarele andaluze, cu aCorduri de Chitară și clânjănit de Castagenette. Rosario și Dolorita, amintesc ceva din viciul trufaș și capricios al spaniolei, care a cfnspirat *La femme et le Pantin*, *La mai-ison de Danse* sau *Carmen*.

NA RUBEJIE (*La răspântie*) No. 2, 3 și 4.

În Chișinău apare de câțva timp o revistă rusească săptămânală al cărei scop este să continue vechia tradiție a literaturii ruse și să facă în acelaș timp un contact între literatura rusă și cea românească contemporană.

Într'un articol intitulat „Decă dere”, dl Remenko, conducătorul revistei, relevă criza intelectuală și morală din Basarabia.

Apar acum în Chișinău — spune dsa, — trei gazete rusești, una românească și una rusească săptămânală, Tirajul acestor gazete în general nu trece de opt mii. E adevărat că vin gazete din București, dar acestea au un cerc de cititori și mai restrâns. Din cele opt mii de foi cinci mii se vând la Chișinău și numai 3—4 mii în provincie. Întrucât privește tirajul el este invers proporțional cu înălțimea morală.

Versuri semnează Jak Nuar, Potemkin și Vadim Orlovski.

Două traduceri din românește: „Contrabandistul” de Caragiale și „Bătrânul cu ochi de porumbiel” de Galaction.

CRONICA MĂRUNTĂ

Din cauza unui accident care ne-a distrus mai multe manuscrise; apărem în acest număr fără „Scrisorile unui răzăș” și cu „Cronica mărunță” redusă.

Că nu ne știm scri limba e un fapt notoriu. E destul să cetești una singură, din acele table colorate care îți arată rostul magazinelor, orice ziar și orice carte pentru a vedea, nu fără groază, în ce hal ni-a adus ignorarea gramaticii. *Rochii și confectiuni*, la firme; *Casele se vinde sau casele să vând* în gazete; și, *hodină alături de odihnă, ca crița, horbăcând* talmeș-balmeș cu *horbăcând* sau *orbecând*, în literatură.

În școlii studiul limbii românești e trecut pe ultimul plan. Pentru elevi ora de Română e timp de reculegere sau distracție, iar pentru profesor în cele mai dese cazuri, oră de plictiseală. Gramaticii propriu zise n'avem. Cărțile de studiu sunt alcătuite, nu e vorbă, după cele mai noi sisteme pedagogice, dar nu sînt gramatici. Profesorii se dau după ele, adică fiecare profesor, ca și fiecare „autor” expun teorii gramaticale arbitrare. Varietatea predării și expunerilor exclude autoritatea științifică. Elevul dă cât coio gramatică, iar intelectualul român nu știe scri.

Avem totuși o lucrare pe cât de necunoscută pe atât de urgentă: Gramatica limbii române de Ion Slavici. O lucrare științifică de mare valoare și care n'ar trebui să lipsască de pe masa de lucru a niciunui intelectual.

Din lucrarea dlui Slavici a apărut în 1914 de nu ne înșelăm prima parte, Etimologia. Cea de-a doua parte, Sintaxa, se găsea terminată în manuscris în ajunul intrării noastre în războiu și-a fost confiscată — deschideți bine ochii și cetiți — drept *corp delict* de către serviciul siguranței generale a Statului, atunci când se înscena acea rușinoasă acuzație de trădare; care a purtat un om bătrân de 70 de ani trecut, prin toate mocirlele acelea zise la București, închisori. Și astăzi după 5

ani de la confiscarea nevinovatei gramaticale a nevinovatului muncitor cultural, cu toate repețitele cereri făcute pentru restituirea manuscrisului, nimeni nu se îngrijește că în România civilizată și mărită nu se știe scrie românește; nimeni nu strigă că se lasă pierdută o muncă pentru cari generații vor avea să ne blesteme.

„Sintaxa” limbei române trebuie din pământ scoasă. Dl Romulus Voinescu, șeful siguranței, n'ar mai avea niciun cuvânt s'o rețină acolo. Operile sale dramatice au dovedit îndestul că n'a știut-o utiliza, s'o dea deci îndărăt nației mai vrednice ca dsa întru ale literaturii!

D. I. C.

Scriitorii ruși, cari peregrinează în toate capitalele Europei după ce au scăpat din iadul sovietelor; au isbutit să atragă din nou atenția occidentalului asupra literaturii slave. Marile reviste franceze pe deoparte, cele germane pe de alta; au publicat în ultimul timp câte-va romane și povestiri inedite ale acestor pribegi; adevărate capodopere ce au stârnit entuziasm. Succesul a fost atât de mare, încât două mari case de editură pariziene: Bossard și I. Povolosky au început publicarea unor colecțiuni de capodopere rusești. Ediția Bossard anunță publicarea numai a „Capodoperilor inedite ale romanului modern rus” din care a tipărit până acum *Quatorze Decembre* de Dimitri Merejkowski și *Le Monsieur de San-Francisco* de Ivan Bunin și cari vor continua cu opere semnate de Kuprin, Grebenchikov etc. S'a tradus de asemenea întâia oară teatrul lui Turghenef, ignorat de citorii europeni.

Editura Povoloski, anunță o bibliotecă mai largă, în care vor intra teate capodoperile literaturii rusești, inedite sau nu, scrise de contemporani ca și de romanțierii de ieri. Astfel, pe lângă operele scriitorilor cunoscuți bine până acum, ca Dostoiewski, Gogol, Garsin, Gorki, Herzen, Korolenko, Lermontov, Ostrovski, Puschin, Scredrin, Cehov ori Tolstoi, vor deveni accesibile cititorului care cunoaște literatura rusă numai prin traduceri franceze; și operele netraduse până acum, ale lui Aisman, Boborikin, Dimitriev, Garin, Gonciarov, Jusckevici, Lișcov, Uspenski, Remisov, Zazodimiski etc.

Lucrul nu poate fi decât îmbucurător. Scriitorii Rusiei a adus întotdeauna în literatura universală un element nou, un isvor nesecat de concepții generoase și adânci, care pe nesimțite au influențat oarecum și literaturile apusului (Scriu, acest „oarecum” evasiv, cu teama să nu mi sară iarăși în cap d. Em. Ciomac cu exclamația. — Poftim! Au început acuma să defaimeze literatura franceze, comparând-o cu „băguelile” rusești!). Intenția editorului Porolozki, e cu atât mai lăudabilă cu cât fiecare volum va fi însoțit de o notiță biografică și critică și de o listă a operilor autorului — adaos care lipsește aproape în toate traduceri franceze de până acum.

În aceeași zi, când Kurt Wolff Verlag din München ne trimite pentru 60 de lei, o admirabilă ediție din *Les Fleurs du Mal*, în octavo, cartonată, pe hârtie olandeză, cu titlurile în text de un frumos verde stins, înfășurat o adevărată minune de artă grafică oferită pentru un preț derizoriu, — *Agence Générale de Librairie et de Publications*, sucursala București, ne

desvăluie o nouă și tristă mărturie de chip în care unii editorii parizieni, înțeleg să ajutore în țara românească expansiunea cărții franceze. Într'o notiță publicată în numărul nostru trecut, învinuiam cu îndestul de aspre cuvinte, legitimitate de altfel numai de dragostea ce purtăm culturii franceze — numita Agenție, fiindcă socotem că de acolo pornește răul. Eram înarmați și cu o factură, din care reeșea că o carte de școală, se oferea librarului, cu 10 lei francul, la care adăogându-se spese și comisionul vânzătorului, — însemna să ajungă în mâna școlarului dornic să învețe graiul lui Montaigne, cu 12—13 lei francul; adică un mic manual de 180—200 pagini să fie vândut, cu prețul cu care Germania, ne oferă o ediție rară, de amator și în limba franceză. Agenția generală, ne informază însă că vina trebuie să o căutăm mai departe. La decizia de a oferi librarilor români cărțile franceze cu 5.50 lei francul nu au aderat decât câțiva editori: *Stock, Doin, Masson, Lafitte, Lemerre, Hachette, Grasset și Emil Paul*.

Celelalte edituri; *Armand Colin*, de unde veneau cărțile din factura discutată de noi, *Flammarion, Calmann Levy, Payot, Plon-Nourrit, Ollendorf, Felix Aican, Perrin, Mercure de France, Crès, Mignot*, cum și numeroșii editori ai cărților de știință și ai manualelor de școală, atât de utilizate altădată de școlarul, studentul și intelectualul român; — au socotit că pentru a păstra terenul câștigat de cultura franceză la noi, nu se cuvine această jertfă. Și cărțile franceze se vor vinde dar mai departe, cu 10, 11 și 12 lei francul, — dacă bine înțeles se va mai găsi lector român care să reziste acestui nenorocit joc de valută, făcut pe spinarea expansiunii franceze în binecuvântatele țări danubiene. Mai mult încă, *Agence generale de Librairie* ne informează că toate intervențiile personale ale directorului său pe lângă Editorii parizieni; nu au reușit să turbure această indiferență. Rămâne hotărât dar, școlarii români se vor trudi să învețe limba germană, studenții o și fac, fiindcă manualele dela Berlin, München, Lipsca și Viena au rămas singurile accesibile cititorului român, și fiindcă între sentimentalism și realitate, birue întotdeauna cea din urmă.

Pe noi faptele ne întristează. Fiindcă astfel mergând mai departe, în curând cultura franceză va fi devenit un mit în România cea nouă și o amintire numai pentru noi ceștia, care odinioară tăiam foile cărții franceze cu înfrigurare, trei zile mai târziu abia după ce apăruse în vitrinele pariziene.

L'Esprit Nouveau

Revistă internațională ilustrată a activității contemporane.

Societate anonimă de Edițiuni, „L'Esprit Nouveau”. Direcția și administrația 29 Rue d'Astorg. Paris (8)

Apare la 1 ale fiecărei luni.

Arte, litere, știință, sociologie.

Cititorul este ținut în curent, în fiecare lună cu tot ce interesează astăzi ei primește în fiecare lună, sub forma tipografică cea mai luminoasă:

Cea mai luxoasă, completă și ilustrată revistă de artă veche și modernă; cea mai completă revistă de literatură, cea mai autorizată revistă de estetică; de cercetări științifice, de sociologie și economie, de filozofie și înșfășurat cea mai bine informată revistă a activității moderne sub formă de cronici rezumate concis din toate ramurile indeletnicirilor contemporane.

L'Esprit Nouveau, apare în fiecare lună cu minimum 132 pagini, cu 50—60 ilustrațiuni în negru și culori, din care 16 hors-textes și o trichromie.

Abonamentul în străinătate 75 franci exemplarul 7 fr. Nr. specimen contra unei cereri însoțite de 3 tr. francezi.

II Convegno

Cea mai bună revistă italiană de literatură, artă, vărți și idei destinată marelui public

Director ENZO FERRIERI
Printre colaboratori număra cei mai buni scriitori italieni:

Cesare Angelini, Paolo Arcari, Antonio Baldini, Massimo Bontempelli, Benedetto Croce, Mario Casotti, E. Donadoni, Luigi Ercole, Giovanni Gentile, Piero Jahier, Carlo Linati, Eugenio Levi, Matteo Marangoni, Giovanni Papini, Alfredo Panzini, Luigi Pirandello, Giuseppe Prezzolini, Giuseppe Raimondi, Luigi Russo, Federico Tozzi etc.

Abonamentul (12 fascicole) pentru străinătate 50 lire
Redacția și Administrația: Milano, Via Canova 25.

Rivista d'Italia

Revistă lunară de literatură, artă și critică

Consiliul de directori: Ettore Ciccotti, Alfredo Galletto, Luigi Mangiagalli, Ada Negri, Ettore Romagnoli, Angela Sraffa, Gian Luca Zanetti

Abonamente în streinetate:
Un an 45 fr., un semestru 30 fr.

DIRECȚIA: Corso Venezia 48,
ADMINISTRAȚIA: Via Tre Alberghi 28 Milano

NU VĂ GRĂBIȚI!

Opriti-vă o clipă și priviți

Reclama luminoasă

din Cluj, Piața Unirei,

unde puteți vedea:

Reclame artistice

Ultimele știri telegrafice și

Rezultatele sportive din întreaga țară!